Papp Máté

„La rupture”, avagy szakítás Sarkozy módra

GROTIUS E-KÖNYVTÁR
2010

Sorozatszerkesztő

Horváth Jenő

A tanulmány diplomamunka, 2010-ben került megvédésre a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetében

Témavezető: Szűcs Anita

© Papp Máté

© www.grotius.hu

Tartalomjegyzék

Bevezetés / 4

1. Franciaország és az Európai Unió / 12
1.1 Chirac Európája / 12
1.2. Sarkozy, le hyperprésident / 15
1.3. Konklúzió / 21
2. Franciaország és az arab világ / 24
2.1. Arábiai Cirac / 24
2.2. Sarkozy Izrael barátja? / 26
2.3 Konklúzió /30
3. Franciaország és az Egyesült Államok /31
3.1. Chirac és a jenki-fóbia /31
3.2. Sarkozy az amerikai / 34
3.3. Konklúzió /38
4. Franciaország és Fekete-Afrika / 39
4.1. Chirac és a Françafrique /39
4.2. Sarkozy és az Euroafrique?/ 43
4.3. Konklúzió /45
Befejezés / 46
Irodalomjegyzék / 51
Melléklet / 55

Bevezetés

Amikor 2007 májusában a magyar származású Nicolas Sarkozyt elnökké választották Franciaországban, mindenki egy új kor beköszöntéről beszélt. Egy új korról, amelyben majd az elmúlt évtizedekben mozdulatlanságba dermedt Franciaország visszatér a dicső múlthoz, és újra világpolitikai tényező lehet. Sarkozy elnök szavaival élve Franciaország egy olyan ország, amely „csinálja a történelmet, nem pedig elszenvedi azt". (Holm 2006:13). Márpedig ha az elmúlt éveket, évtizedeket vesszük alapul, Franciaország inkább csak alkalmazkodott a világban történő eseményekhez, mintsem ténylegesen alakította volna azokat.

Szakdolgozatom témaválasztásának több oka volt. Ezek közül az élre kívánkozik maga Nicolas Sarkozy. A magyar apától, és görög-zsidó anyától származó új francia elnök az utóbbi évek egyik legkarizmatikusabb politikusa a nemzetközi politikai életben. Tudatosan készült az elnöki székbe, karrierje során végigjárta a politikai szamárlétrát. A köztudatba Párizs egyik legelőkelőbb negyede, Neuilly-sur-Seine polgármestereként került be, később költségvetési, gazdasági, és belügyminiszteri tisztséget is betöltött, mielőtt 2007-ben az elnöki székbe került. Nicolas Sarkozy egy olyan elnök, akire véleményem szerint az országuk hanyatlása miatt megcsömörlött franciáknak szükségük volt a XXI. század hajnalán. Egy olyan elnök, aki kivezeti Franciaországot az évtizedek óta tartó válságából. „Semmi, és senki nem akadályoz meg abban, hogy végigmenjek az úton." (Gambotti 2007:27) – állítja magáról Sarkozy, aki számos tekintetben totálisan ellentétje elődjének, Jacques Chiracnak.[1] Sarkozy aktív, kezdeményező, mindenhol jelenlévő, és hangját minden körülmények között hallató politikus. „Amennyire csak vissza tudok emlékezni, sosem hagytam, hogy háttérbe szorítsanak." (Gambotti 2007:8). Úgy látom, eddigi tevékenysége teljes mértékben alátámasztja e szavakat. Munkabírása, kitartása, és elszántsága olyan tulajdonságok, amelyek alkalmassá teszik a feladatra, hogy újra felvirágoztassa Franciaországot. Franciaországban félprezidenciális rendszer van érvényben, ahol a jelenleg hatályos francia alkotmány szerint a külpolitika irányítása teljes egészében az elnök kezében van, aki senkivel nem köteles konzultálni arról, amit tesz. Éppen ezért úgy gondolom Sarkozy személye kulcsfontosságú volt abban a kérdésben, hogy milyen úton indult el Franciaország 2007-től.

Témaválasztásomban szintén közrejátszott az a fokozott érdeklődés, amelyet Franciaország és a francia külpolitika irányában tanúsítok. Franciaország történelme hazánkhoz hasonlóan évezredes múltra tekint vissza, és a „nagy nemzet"-nek a történelem során játszott szerepe megkerülhetetlen mindenki számára, aki a múltat

[1] Érdekes megnézni, hogy Sarkozy szándékainak komolyságát jelezve legtöbb beszédében egyes szám első személyben beszél Franciaországról.

kutatja. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a hanyatlás, amelyet az ország gyakorlatilag a dicső napóleoni kortól kezdve folyamatosan elszenved. Bár Franciaország papíron mindkét világháborúból győztesen került ki, a 18. század vége óta megalázó vereségek sorozatát szenvedte el (elég, ha a németektől elszenvedett 1871-es, és 1940-es vereségekre, vagy gyarmatbirodalma elvesztésére gondolunk). Ez a frusztráció érződik a francia embereken, akik szüntelen nosztalgiával gondolnak vissza arra a korra, amikor még Franciaország világpolitikai tényező volt. „Hazánkban az a legszomorúbb, hogy nagyon sok francia már nem is reménykedik benne, hogy vágyai egyszer valóra válnak (…) szakítani kell a reménytelenséggel". (Sarkozy 2006:236).

Mindezeken túl úgy gondolom, hogy 2010-ben Magyarországon is érdekes, és aktuális a téma. Egyrészt Sarkozy elnök magyar édesapával, és ősökkel rendelkezik, ami nyilvánvalóan már önmagában is érdekessé teszi a személyét hazánkban. Igaz ez még akkor is, ha maga az elnök nem különösebben hangoztatja magyar származását, és teljes mértékben franciának, illetve európainak vallja magát. Szintén releváns a téma abból a szempontból is, hogy Magyarország 2004 óta tagja annak az Európai Uniónak, melynek kialakításában, és vezetésében Franciaország játszotta, illetve játssza az egyik legjelentősebb szerepet. Ráadásul a kelet-közép európai bővítés közvetlenül érinti is Franciaországot, és mint arra a dolgozatomban is megpróbálok majd rámutatni, Franciaország várhatóan megpróbál a közeljövőben aktívabb szerepet betölteni a térségben, hogy Németországot ellensúlyozza, illetve saját érdekszféráját bővítse. Mindezek lehetőséget biztosítanak Magyarország számára is, hogy kapcsolatait szorosabbra fűzze Franciaországgal.

Vajon Sarkozy képes-e megfelelni annak a fokozott várakozásnak, amelyet a franciák, és az egész világ támasztanak vele szemben? Vajon képes-e mindarra Nicolas Sarkozy, amelyre elődei nem voltak, képes-e új utat mutatni Franciaországnak, és új reményt adni az embereknek? Vajon Franciaország letér-e a de Gaulle által kijelölt útról?

Nicolas Sarkozy a rá jellemző aktivizmussal kezdte elnöki ciklusát. Úgy tűnt, komolyan gondolja, hogy Franciaországnak alapvető változásra van szüksége, ezért kormányába beemelte a vetélytárs Szocialista Párt egyes vezéralakjait is. A Sarkozy által létrehozott kormány igazodik a multikulturális állam alapvető elvárásaihoz. Külügyi államtitkára például a szenegáli születésű Rama Yade, míg témám szempontjából releváns, hogy külügyminiszterét, Bernard Kouchner-t a rivális Szocialista Pártból választotta. A nyitás politikájának meghirdetésével tehát úgy tűnt, sikerült baloldali politikusokat is maga mellé állítania, elősegítve ezzel a pártok közötti együttműködést, melynek egyébként nincs nagy múltja Franciaországban.[2] Ugyanakkor úgy gondolom, ezen a ponton érdemes kitérni egy érdekes párhuzamra. 1958. június 1.-én a Charles de Gaulle által alakított kormányban ugyancsak helyet kaptak az ellenzéki pártok politikusai.[3] A de Gaulle által életre hívott új alkotmány félprezidenciális rendszert hozott létre, melyben széles jogkörrel ruházták fel a köztársasági elnököt (kinevezheti a miniszterelnököt, és a kormányt, feloszlathatja a parlamentet, képviseli az országot a nemzetközi fórumokon), viszont a parlamentnek felelős miniszterelnök látta el a kormányzási feladatokat.

[2] Más kérdés, hogy miután Kouchner elfogadta a felkérést a Sarkozy-komány külügyminiszteri posztjára, a Szocialista Párt azonnal kizárta soraiból.

[3] Az első de Gaulle-kormányban mindössze két tárca irányítása került gaulle-isták kezébe. André Malraux a kulturális miniszteri, míg Michel Debré az igazságügy-miniszteri posztot tölthette be. Ezzel szemben a kormányban helyet kaptak egykori miniszterelnökök, így Guy Mollet szocialista, Pierre Pfilmlin kereszténydemokrata politikus, valamint az az Antoine Pinay, aki korábban a jobboldal vezetőjeként töltötte be a miniszterelnöki posztot.

(Loppert 2007:105). De Gaulle célja a félprezidenciális rendszer megalkotásával, és az ellenzéki politikusok kormányba való beemelésével érzésem szerint ugyanaz volt annak idején, mint napjainkban Sarkozyé. Nevezetesen egy erős, és egységes Franciaország megteremtése, amelyet nem gyengít a politikai bipolaritás. Sarkozy politikai egységteremtő lépései tehát kísértetiesen hasonlítanak azokra a módszerekre, amiket de Gaulle alkalmazott 1958 után. Mindeközben első külpolitikai intézkedései, Franciaország barátságos közeledése az Egyesült Államok, valamint Izrael felé, illetve az ország visszaléptetése a NATO-ba első hallásra mind olyan lépésnek tűnnek, amelyek azt látszanak igazolni, hogy Nicolas Sarkozy esetében a gaulle-ista külpolitikai hagyományokkal való valódi szakításról, és Franciaország számára egy új út kijelöléséről beszélünk. Dolgozatom célja az lesz, hogy ezt az első hallásra kialakuló érzést megcáfoljam, és bebizonyítsam, hogy nem beszélhetünk szakításról Nicolas Sarkozy külpolitikájában, tehát a gaulle-ista hagyományok tovább élnek. Sarkozy esetében a de Gaulle által meghatározott külpolitika folytatásáról beszélünk, csak az új francia elnök módszerei, illetve retorikája az, amelyek az ellenkező látszatot kelthetik.

*

Ahogy már említettem, dolgozatom fő célja az lesz, hogy Nicolas Sarkozy külpolitikáját vizsgálva megpróbáljam bizonyítani, hogy az új francia elnök külpolitikájában nem szakít a gaulle-izmussal. Teszem mindezt azért, mert az elnök kezdeti külpolitikai manőverezései, illetve mondatai sokakban kételyeket ébresztenek akkor, amikor azt vizsgálják, hogy Sarkozy esetében a korábbi francia külpolitika folytatásáról van-e szó. Már a bevezetőben megpróbáltam jelezni, hogy Nicolas Sarkozy tulajdonságaiból adódóan egy olyan ember, akinek a szavaira odafigyelnek az emberek. Azonban Sarkozy szavai gyakran kétértelműek, illetve gyakran van olyan érzésem, hogy szövetségeseinek, barátainak azt mondja, amit azok hallani szeretnének. Ezen kívül szintén rossz következtetések levonásával járhat, ha nem vesszük figyelembe a nemzetközi környezet változásait. A világ már nem ugyanaz, ami de Gaulle idejében volt, sőt már ahhoz képest is más képet mutat, ahogy Chirac alatt festett. Világunk, a minket körülvevő környezet állandóan változik, és ezt mindenképpen figyelembe kell vennünk, ha két korszakot próbálunk összehasonlítani.

Amikor Nicolas Sarkozy lett a legnagyobb francia jobboldali párt, az UMP (L'Union pour un mouvement populaire) elnökjelöltje a 2007-es választásokon, kampányának jelszavául a *rupture*-t (szakítást) választotta. Sarkozy szlogenválasztása meglehetősen merész döntés volt annak tudatában, hogy a franciák hírhedten ellene vannak mindenféle változásnak, továbbá Franciaországban már-már bebetonozódni látszódott az a politika, amelynek alapjait az ötvenes években Charles de Gaulle rakta le. „Egy gyorsan mozgó világban hogyan lehetséges, hogy valaki mozdulatlan marad?" – tette fel még a kampány során a költői kérdést a leendő elnök. (Holm 2009:7). A választók mindenesetre megértették Sarkozy üzenetét, és merészen választott kampányszlogenje ellenére (vagy éppen amiatt?) bizalmat szavaztak neki. De mire is gondolt a szakítás szó alatt Nicolas Sarkozy? Hogy ezt megértsük, érdemes megvizsgálni a 2006-ban írt *Vallomások* című könyvét, amelyben részletesen foglalkozik a témával. „A módszerrel kell szakítani. Azzal a módszerrel, ahogy évek óta politizálunk. Szakítani kell a tétlenség politikájával, hiszen éppen ez a legnagyobb ellensége ideáljainknak, értékeinknek, és mindannak, ami tulajdonképpen Franciaország maga. És végül szakítanunk kell – hiszen ez a szakítás végső célja – a belülről kiüresítő és mindenféle szélsőséges politikának utat nyitó reménytelenséggel." (Sarkozy 2006:202). Érzésem

szerint tehát Nicolas Sarkozy ugyan kimondatlanul, de szakítani kíván a chiraci hagyományokkal. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy Sarkozy magával a gaulle-izmussal kíván szakítani. A gaulle-izmus ugyanis sok tekintetben pragmatizmus, azaz helyessége gyakorlati működőképességében, és eredményességében nyilvánul meg. A gaulle-izmus alapvető célja az, hogy Franciaország ismét vezető szerepet töltsön be a világpolitikában. Tehát úgy vélem, hogy fontos tisztáznunk: Jacques Chirac kudarca nem a gaulle-izmus kudarca, így Sarkozy nem az eszmével, hanem a módszerrel próbál meg szakítani.

Amikor e sorokat írom, 2010 májusához közeledünk. Ekkor lesz a hároméves évfordulója annak, hogy Nicolas Sarkozy az Elysée-palota lakója lett. Tehát már túl vagyunk az elnök megbízatási idejének felén, úgy gondolom érdemes tehát megvizsgálni eddigi külpolitikai tényked̄ését. Mivel Nicolas Sarkozy igen konkrét szlogennel indult neki elnöki ciklusának, úgy gondoltam, azt fogom megvizsgálni, hogy mennyiben jelent Franciaország külpolitikájában valódi szakítást a Sarkozy által megfogalmazott *rupture,* avagy letér-e az ország a De Gaulle által kijelölt útról?

*

Amint az a kérdésfelvetésből is kiderül, vizsgálódásom csak a francia külpolitikára terjed ki, és bár tisztában vagyok azzal, hogy ha külpolitikáról beszélünk, azt érdemes a belpolitikai történésekkel szoros párhuzamban tenni, erre a tartalmi korlátok miatt jelen dolgozatban nincs lehetőségem. Vizsgálatom nem lehet teljes abból a szempontból sem, hogy Franciaország egyes országokkal, illetve térségekkel való kapcsolatát elsősorban a francia külpolitika szemszögéből vizsgálom. Szintén a tartalmi korlátok miatt nem lehet teljes az elemzés olyan viszonylatban sem, hogy nem tudom megvizsgálni Franciaország külpolitikáját minden egyes olyan térségben, ahol jelen van, és amelyhez érdekei fűzik. Bár maga Nicolas Sarkozy is fontosnak tartja kiemelni a leggyorsabban fejlődő országokat, és a velük való francia kapcsolatok felülvizsgálatára szólít fel, sajnos nincs módom kitérni részletesebben olyan országokra, mint a francia szempontból is egyre fontosabb szerepet játszó Kína, vagy India, illetve olyan térségekre, mint például Latin-Amerika. Így szükségszerűen négy olyan területet jelöltem ki, amelyre vizsgálódásomat kiterjesztem.

Sarkozy külpolitikáját tehát négy térség alapján fogom megvizsgálni. A térségek, illetve vizsgálati sorrendjük teljes mértékben szubjektív ítéletet tükröznek, de ettől függetlenül úgy gondolom, a megfelelő tanulságok levonásához, illetve a fő trendek megállapításához a szempontok szubjektív kijelölése is elégséges. A négy térség közül először Franciaország, és az Európai Unió kapcsolatát vizsgálom meg, különös figyelmet szentelve az Unió Franciaország melletti legjelentősebb hatalmának, Németországnak, a kelet-közép európai régiónak, ahol Magyarország is található, valamint Oroszországnak, amely megkerülhetetlen tényező akkor, amikor Európáról beszélünk. Második szempontomnak az arab világot, és a Közel-Keleti térséget választottam, amely térség különös fontossággal bír, illetve bírt a francia külpolitika szempontjából. Nem hagyhatom figyelmen kívül, és súlyához mérten külön fejezetet is szánok az Egyesült Államoknak, amely a világ jelenlegi legerősebb politikai, gazdasági, és katonai hatalmaként bolygónk valamennyi országára hatással van, a francia külpolitikának pedig mindig is egy nagyon jellemző vonása volt az Egyesült Államokkal való különleges viszonya. Végül, de nem utolsósorban egy olyan területről szólok, amelynek bár jelentősége Franciaország szemszögéből úgy tűnik, csökken, de

amelyről úgy gondolom továbbra is érdemes, és kell is beszélnünk. Ez a térség Fekete-Afrika.

A négy térség kapcsán nem csak a francia külpolitika jellemző vonásainak meglétét, vagy éppen hiányát vizsgálom meg, de szót ejtek az egyes térségekhez fűződő francia gazdasági érdekekről is. Úgy érzem ahhoz, hogy megértsük a francia külpolitika tevékenységét egy adott térség kapcsán, mindenképpen fontos megvizsgálni a gazdasági érdekeket.

*

Mindezek után egy rövid áttekintést szeretnék nyújtani azon fogalmakról, amelyek definiálása meglátásom szerint mindenképpen szükséges ahhoz, hogy a témát jobban megértsük. A fogalmak definiálásában alapvetően Vincze Hajnalka, Nemzeti identitás, és külpolitika az euro-atlanti térségben című könyvben megjelent írása, valamint Szűcs Anita Franciaország kettős válságáról írt Ph.D. értekezése segített.[4]

A francia külpolitika szótárában első helyen a függetlenség (*indépendance*) szerepel, miként jelzi azt például a Quai d'Orsay hivatalos külpolitika-definíciója, mely szerint „Franciaország kiemelt jelentőséget tulajdonít függetlenségének", valamint az a tény is, hogy a francia alkotmányban a köztársasági elnök mindenekelőtt „a nemzeti függetlenség garantálója". A függetlenség nem zárja ki a nemzetközi együttműködésben való részvételt, csupán a döntési, és cselekvési autonómia megőrzését jelenti. Ez alapján Franciaország igyekszik elkerülni minden olyan helyzetet, amelyben az országnak nem maradna más választása, mint az együttműködés. (Vincze 2005:169) A függetlenség politikája viszonylag jól működött a hidegháború alatt, amikor Franciaország megpróbált egy harmadik alternatívát nyújtani a szovjetek kommunizmusa, és az amerikaiak kapitalizmusa mellett.[5] Szintén a független francia külpolitika hidegháborús megnyilvánulásának volt tekinthető az önálló nukleáris erő kifejlesztése, a Szovjetunióval való bilaterális szerződések megkötése, vagy éppen a kommunista Kína nemzetközi elismerése. A független francia külpolitika egy olyan tényező, amelyet egyetlen francia elnök sem hagyhat figyelmen kívül.

A függetlenséghez szorosan kapcsolódik a francia kivételesség (*exception française*). A kivételesség, és a különlegesség-tudat gyökerei a francia fejlődés sajátosságaiból erednek. A nagy francia forradalom olyan alapértékeket hozott létre, amelyeken a modernitás alapul. A francia felfogás szerint a „szabadság, egyenlőség, testvériség" alapértékein nyugvó, illetve a fejlődés, és a jólét által meghatározott társadalom megvalósítása alapvetően francia gyökerű, tehát a francia alapértékek, és alapeszmék univerzális értékekké váltak. Ez alapján Franciaország jogosan formálhat igényt egy olyan világ vezetésére, amelynek ő maga adta alapértékeit, és programját. (Szűcs 2006:9).

Charillon szerint Franciaország projektív külpolitikát folytat. Ez azt jelenti, hogy az ország egy olyan igénnyel rendelkezik, amely a politikai, gazdasági, és kulturális

[4] Az említett írás pontos helye: Vincze Hajnalka [2005]: Franciaország: a nagyhatalmi illúzióktól az ambíciók európaizálásáig. In: Nemzeti identitás és külpolitika az euro-atlanti térségben. Teleki László Alapítvány. Budapest.

[5] Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy amikor a nemzetközi helyzet kiéleződött (pl. Disznó-öböl), a francia vezetés az elsők között ajánlotta fel segítségét az amerikai elnöknek.

sajátosságait nemzeti területen kívülre akarja vetíteni. (Charillon 2002). Az emberiség egészére érvényesnek tekintett értékek, és megvalósítási módozatok exportálására törekvés egy küldetéstudattal ruházza fel Franciaországot, amelynek legszembetűnőbb megnyilvánulását majd az arab, illetve a fekete-afrikai térségek tárgyalásánál láthatjuk.

A francia külpolitika másik gyakran emlegetett vezérelve a nagyság, és dicsőség fenntartása (*grandeur et gloire*). A nagyság, és dicsőség fogalmát elsősorban akkor használjuk, amikor a múltról beszélünk, a mai mindennapokban használt diskurzusban ezek szinonimájaként inkább Franciaország nemzetközi rangjáról, annak megtartásáról, illetve az azzal járó felelősségekről, és kötelezettségekről esik szó. Franciaországnak vezető szerepet kell betöltenie a világpolitikában, hiszen de Gaulle tábornok szavaival élve: „Franciaország csak akkor igazán önmaga, amikor az első sorban áll. Nagyság nélkül Franciaország nem lehet Franciaország." (Vincze 2005:171). A hidegháborúban Franciaország nagyhatalmiságát három tényező biztosította. Az állandó Biztonsági Tanács tagság, a nukleáris haderő (*force de frappe*), és a harmadik világgal fenntartott különleges kapcsolatok a mai napig fennállnak, azonban a megváltozott nemzetközi viszonyok miatt az említett három tényező önmagában már nem képes a nagyhatalmiság látszatát fenntartani. Mint azt már említettem, Franciaország világpolitikai súlya egyre érzékelhetőbben csökken, így a *grandeur et gloire* fenntartása egyre nagyobb kihívás elé állítja a mindenkori francia elnököt. Ugyanakkor a *grandeur* egyik meghatározó sajátossága, hogy Franciaországot nem erőforrásai, és képességei teszik naggyá, hanem az identitás egyik központi eleme, Franciaország történelmi szerepe. (Szűcs 2006:170).

Ha a francia külpolitikáról beszélünk, úgy gondolom, hogy végül mindenképpen szólnunk kell Franciaország nemzetközi politikai életben való aktivizmusáról, a globális jelenlétre való igényéről. Az aktivizmus, illetve a globális jelenlét gyakorlatilag magában foglalja az összes eddig tárgyalt jellemzőt. Miért törekszik Franciaország globális jelenlétre? Egyrészt abból adódóan, hogy egyetemes értékeket képvisel, és küldetéstudattal rendelkezik, hogy ezeket az egész világon elterjessze. A nagyság, és dicsőség nosztalgiája szintén aktivizmusra sarkallja a globális térben. Végül a független külpolitikai véleményét szintén mindenhol hallatni kívánja, nemzeti érdekeit globálisan akarja képviselni.

Összefoglalva az imént leírtakat, a gaulle-ista francia külpolitika vezérelvei meglátásom szerint a következők:

- a francia külpolitika önállósága, függetlensége,
- vissza kell állítani az ország nagyságát, és Franciaországnak az egész világra kiterjedő nagyhatalommá kell válnia. (Csizmadia 1997:108),
- multipolaritás, amely alapján Franciaország szemében a világ több, egymással versengő térségre osztódik fel, elutasítja a jelenlegi egypólusú világrendet, amelyet az Egyesült Államok dominál. A francia külpolitika célja, hogy az Európai Unió az egyik erős pólussá váljon, Franciaország pedig ennek az erős Európai Uniónak legyen az egyik vezető hatalma.
- az európai Európa koncepció alapján önálló, az Egyesült Államok befolyásától mentes Európai Unió.
- a globális jelenlétre törekvés alapján pedig Franciaországnak egy közvetítő, úgymond hídépítő szerepet kell betöltenie olyan országok között, mint például az arab államok, és Izrael. (Holm 2009:14).

*

Szakdolgozatomat összehasonlító műnek szánom, amelyben két időszakot vetek össze. Az első egy bővebb időszak, amelyben a gaulle-ista külpolitikát vizsgálom, elsősorban Jacques Chirac elnöksége alatt. Azért választottam Chirac elnök tényked̈ését elemzésem alapjává, mert egyrészt őt követte közvetlenül Sarkozy az elnöki székben, másrészt úgy gondolom Jacques Chirac tekinthető az ötödik köztársaság azon elnökének, akinél a legtisztábban látszódnak a gaulle-ista külpolitika lényegi vonásai. A fentebb már említett meghatározó jellemzőket, fogalmakat próbálom meg bemutatni konkrét példákon keresztül a vizsgált időszakban. Ezután térek rá minden egyes összehasonlító szempont alapján Nicolas Sarkozy ígéreteire, tényleges tetteire, és próbálom meg igazolni, vagy éppen cáfolni a *rupture* politikáját. Minden egyes fejezet végén egy rövid konklúziót nyújtok, amelyben kiértékelem a kapott eredményeket az adott szempont szerint. Dolgozatom végén megpróbálom röviden összefoglalni az addig leírtakat, és a kapott eredmények értékelésével eldönteni, hogy az általam felvetett kérdés, azaz hogy letér-e Franciaország a De Gaulle által kijelölt útról, igaz vagy sem. Mint említettem, elemzésem nem lehet teljes, de remélem a feltett kérdés megválaszolását maradéktalanul meg tudom oldani.

Összehasonlító munkám során más, és más forrásokat kellett felhasználnom a két időszak bemutatásakor. A gaulle-izmus általános bemutatása, illetve Jacques Chirac és elődei külpolitikájának jellemzése során igyekeztem mind francia, mind magyar nyelvű elsődleges forrásokból tájékozódni. Ezeken kívül, Franciaország geopolitikai törekvéseinek megértéséhez, és az általános következtetések levonásában nagy segítséget jelentett Lázár Gergely: Franciaország geopolitikai törekvései a posztbipoláris korban című dolgozata. A gaulle-izmus, illetve főbb fogalmainak megértéséhez a téma talán legnagyobb nevű francia szakértőjének, Serge Berstein-nek az írásait használtam fel.

Ugyanakkor Nicolas Sarkozy elnökségének vizsgálatakor a téma aktuális volta miatt elsősorban másodlagos forrásokra tudtam csak támaszkodni. Sarkozy politikájáról egyelőre meglehetősen korlátozott számban állnak rendelkezésre elsődleges források, azok is természetesen elsősorban Franciaországban, ez pedig eléggé megnehezítette a kutatást. Így az elnök külpolitikájának megértésénél elsősorban francia napilapok, és tudományos folyóiratok cikkeit dolgoztam fel, valamint a téma mélyebb ismerete érdekében előszeretettel olvastam a világhálón elérhető szakmai vitákat, blogokat. A világhálón is meglehetősen sok szakmai vita folyik arról, hogy Sarkozy szakít-e a gaulle-izmus hagyományaival külpolitikájában. Miután a vélemények eltérnek, igyekeztem minél több cikket, és véleményt elolvasni a témában, ugyanakkor a probléma eldöntésénél saját ítéletemre támaszkodtam. Munkám során nagy segítséget jelentett Nicolas Sarkozy *Vallomások* című, 2006-ban megjelent műve, amely nélkülözhetetlen alapot szolgáltatott a téma megértéséhez. Dolgozatomban gyakran idézek majd az elnöktől, hiszen ki más is fogalmazhatná meg jobban elemzésem tárgyát, Nicolas Sarkozy külpolitikáját, mint maga Nicolas Sarkozy. Szintén érdemes Sarkozy szavaira hivatkozni annál az oknál fogva is, hogy a Franciaországban fennálló félprezidenciális rendszerben az elnöknek nagyobb szava van a mindennapi politikában, mint például egy parlamentáris demokráciában. Végül azért is támaszkodom gyakran Sarkozy szavaira, mert beszédeiben ritkán foglalkozik a múlttal, sokkal inkább a jelen, és a jövő érdekli, ez pedig mindenképpen segíti az elemzésem.

Kutatásomat szintén megkönnyítette, illetve elősegítette a Francia Statisztikai Hivatal honlapja, a www.insee.fr, amely segítségével minden olyan információra szert tudtam

tenni, amelyek munkámat színesebbé, elemzéseimet hitelesebbé tették. Állításaim igazolásához többször is közvélemény-kutatási adatokat használok fel. Ezen adatok megszerzéséhez a Pew Research Center for the People&Press intézet kutatásait vettem igénybe, amelyek elérhetőek a http://people-press.org címen. A témáról szóló szakmai viták, és előadások szövegét a Brooking Intézet honlapján www.brookings.edu értem el. Szintén az internet segítségével tudtam hozzáférni számos francia napilap adatbázisához, amelyekre Magyarországon más módon nem tudtam volna szert tenni.

1. Franciaország és az Európai Unió

1.1 Chirac Európája

Az európai építkezés mindig is a francia külpolitika központi elemét képezte. Ennek több fontos oka is van: a második világháborút követően vissza kellett állítani a békét, és garantálni az államok biztonságát, felszentelni a demokratikus kormányformát, és felépíteni egy integrált gazdasági és pénzügyi térséget, amely képes garantálni a jólétet az európai népek számára.[6] Ha Franciaországnak az Európai Unió történetében játszott szerepét vizsgáljuk, szembetűnő, hogy mind annak kitalálója (Jean Monnet), mind elindítója (Robert Schuman), mind pedig legendássá vált bizottsági elnöke (Jacques Delors) francia volt. Az Európai Unió mindezeken túl a történelem folyamán mindig is sajátos szerepet töltött be Franciaország életében. A világviszonylatban középhatalommá silányuló Franciaország úgy tekintett az Európai Unióra, mint egy eszközre, amely egyrészt az ország nemzetközi súlyát képes megsokszorozni, másrészt, amely szervezet által Franciaország képes ellenőrzés alatt tartani az örök riválist Németországot. A szervezet hatalmat megsokszorozó tulajdonsága által Franciaország így képes volt a globális jelenlétre. A francia Európa-felfogást véleményem szerint nagyon jól érzékelteti Harold MacMillan egykori brit miniszterelnök azon kijelentése, amelyet Charles de Gaulle tábornokról mondott, de amely kijelentés minden gaulle-ista elnök kapcsán megállja a helyét: „Európáról beszél, és Franciaországot érti alatta." (Lázár 2007:196). A *grandeur et gloire* politikáját tehát Franciaország az Európai Unió által kívánta, és kívánja a továbbiakban is fenntartani. Ugyanakkor egy olyan szervezetbe való integrálódással, mint az Európai Unió, felmerül a kérdés, hogy vajon Franciaország mennyiben képes megfelelni az *indépendance*, az önálló francia külpolitika követelményeinek, amely mint említettem elsődleges fontossággal bír az ország külpolitikájában. A francia felfogás szerint az Európai Unión belüli részleges szuverenitásátadás nem a függetlenség feladását jelenti, csupán a globalizáció körülményei között egyébként is erodálódó nemzeti cselekvési képesség európai keretek közötti visszahódítására kínál lehetőséget. (Vincze 2005:169). Ugyanakkor meglátásom szerint az integráció mélyülésével a tagországok egyre többet kénytelenek feláldozni szuverenitásukból, ez a folyamat pedig különösen felgyorsult a bipoláris rendszer felbomlása óta. A jövő nagy kérdése, hogy a függetlenségére oly nagy hangsúlyt fektető franciáknak mi lesz az a szint, amikor még hajlandóak feláldozni szuverenitásukat. A függetlenség, és a nagyság tehát a francia külpolitika azon két jellemzője, amelyet úgy gondolom, meg kell vizsgálnunk akkor, amikor az Európai Unióról beszélünk.

[6] http://www.ambafrance.org. 2010. április 7.

Franciaország helye az Európai Unióban a bipoláris rendszer felbomlása után

A bipoláris rendszer felbomlása óta Franciaország szervezeten belüli súlya csökkenő tendenciát mutat. Nézzük meg e folyamat okait. Mindenekelőtt elmondható, hogy a bipoláris rendszer felbomlásával Franciaország elvesztette azt a sajátos szerepét, amelyet a hidegháború során töltött be. Látnunk kell, hogy a hidegháborúra jellemző megosztottság ideális körülményeket szolgáltatott Franciaország számára, hogy a két tömb közötti manőverezéseivel egy a realitásokhoz, valódi súlyához képest jelentősebb szerepet játsszon a világpolitikában. A mindig mindenhol jelenlévő, és hangját minden körülmények között hallató országnak a hidegháború végével ugyanakkor azzal kellett szembesülnie, hogy súlya nem csak a világban, de szűkebb környezetében, Európában is egyre csökken. Míg a hidegháború alatt jól működött a hatalom olyanfajta felosztása, amelyben Franciaország a politikai, míg Németország az integráció gazdasági motorját jelentette, 1990 után a megváltozott nemzetközi viszonyok ezt az egyensúlyt felborították. A német újraegyesítés ugyanis természetszerűleg megnövelte a gazdaságilag már amúgy is a kontinens legerősebb államának számító Németország politikai súlyát, és a németek immár jogosan formáltak igényt az Európai Unió ügyeibe való egyre jelentősebb beleszólásra. Franciaország helyzetére szintén kedvezőtlen hatással van az Európai Unió keleti bővítése, két ok miatt is. Egyrészt az Unió földrajzi központja így egyre keletebbre helyeződik, és földrajzi értelemben ma már Németország tekinthető a szervezet centrumának. Másrészt a tagságot elnyerő kelet-közép európai országok tradicionálisan erős gazdasági, és kulturális kapcsolatokat tartanak fenn Németországgal, ráadásul erősen elkötelezettek az Egyesült Államok irányába is. A gazdasági kapcsolatok szorosságára a későbbiek folyamán még kitérek. Mindezeket figyelembe véve tehát egy meglehetősen paradox folyamat tanúi lehetünk, amelyben az integráció élharcosának számító Franciaország számára egyre hátrányosabbá válik az Unió további bővítése. Ezért is áll ki Párizs következetesen azon álláspontja mellett, hogy elutasítsa Törökország Európai Uniós felvételét. A török csatlakozással az Unió határa még jobban kitolódna keleti irányba, ráadásul Törökország 72 millió fős lakosságával Franciaországot megelőzve az Európai Unió második legnépesebb államává válna, amely ismerve az Európai Parlament összetételére vonatkozó szabályokat egyértelműen tovább csökkentené a francia befolyást a kontinensen.

Európai Európa

Az 1995-ben az elnöki székbe kerülő Jacques Chirac feladata az lett volna, hogy az imént említett európai súlyvesztést megállítsa, és új utat, alternatívát mutasson Franciaország számára. Jacques Chirac Európai Unióról, és benne Franciaországról alkotott nézeteinek elemzéséhez a francia elnök egy 1995-ös, Franciaország nagykövetei előtt tartott beszédét venném alapul:

„Első alaptétel: Franciaország érdeke, hogy elősegítse egy sokpólusú világrend fokozatos kialakítását. (…) Második alaptétel: Az Európai Unió arra hivatott, hogy ezen pólusok – valószínűleg a két vagy három legerősebb pólus – egyikévé váljon. (…) Harmadik alaptétel: Európán belül Franciaországnak minden adottsága megvan ahhoz, hogy vezető helyen maradjon, és elérje, hogy partnerei kövessék, osztva a francia elképzeléseket, és ambíciókat." (Bárány 2001:77). Ezt alátámasztandó, három évvel később Hubert Védrine, akkori külügyminiszter annak a meggyőződésének adott hangot, mely szerint a „francia külpolitika egyetlen prioritása sem valósítható meg a

kellő mértékben, és módon, ha Európa nem a francia elképzeléseknek megfelelő irányban fejlődik." (Vincze 2005).

Chirac elnök és Védrine külügyminiszter szavaiból világosan kitűnnek a francia külpolitika jellemző vonásai az öreg kontinensen. Az *indépendance,* a francia külpolitika önállósága, amely egy multipoláris világrendet feltételez, és csökkenti az Egyesült Államok dominanciáját. Chirac az Egyesült Államok dominanciájának csökkentésén túl Európa jelentőségét az amerikai szintre akarta emelni. Franciaország tehát egyre nyíltabban az Egyesült Államoktól függetlenített "európai Európa" megteremtésén fáradozott, egy olyan Európán, amely az egységes külpolitika meghatározásában nem tűr beleszólást külső hatalmaktól. A első alaptételből következő multipolaritás a hivatalos francia álláspont alapján a következő: a multipolaritás egy olyan rendszer, amelyben minden nagyobb földrajzi régió, nagyhatalom és államszövetség közösen vállalhat felelősséget a világ sorsáért az ENSZ felügyelete alatt.[7] Ugyanakkor a francia külpolitikában a multipolarizmus gyakran az Amerika-ellenesség szinonimájának tűnhet, hiába próbálják meg a franciák tagadni ezt az állítást. A multipolarizmus alapvető problémája pedig jelenleg az, hogy a pólusok sem nem eléggé erősek, sem nem eléggé stabilak ahhoz, hogy ellensúlyozzák az amerikai erőt. (Varga 2009:8). Franciaországnak tehát egyértelműen egy erős Európa áll az érdekében a szervezett már említett hatalommegsokszorozó volta miatt. A második alaptételből adódik *a grandeur et gloire*, azaz hogy Franciaországnak vezető helyet kell elfoglalnia az Európai Unión belül, a harmadikból pedig az a küldetéstudat, amely a francia elképzeléseket, és ambíciókat állítja követendőnek a többi ország számára.

A multipolaritás rendszerében tehát Franciaország helyet szán egy erős Európai Uniónak. Úgy vélem, Jacques Chirac ezt szem előtt tartva hangsúlyozta a kétsebességes Európa gondolatát az Unió keleti bővítése során. Ez lehetővé tenné egyes tagállamoknak, hogy az Európai Tanács jóváhagyásával, nagyratörőbb közös akciókat folytassanak együtt az Unióban. (Csizmadia 1997:108). Chirac félelme abból adódott, hogy a gazdaságilag fejletlenebb kelet-közép európai államok lefékezik az Uniót, amelynek pozícióját már nem csak az Egyesült Államok, és Kína, de olyan feltörekvő államok is veszélyeztethetik, mint Brazília, vagy éppen India.

Utólag megállapítható, a Chirac elnök által 1995-ben megálmodott Európa bő tíz évvel később meglehetősen távol volt az előzetes chiraci elképzelésektől. A 2003-as iraki háború, ahol az Egyesült Államok vezette koalíció a Biztonsági Tanács felhatalmazása nélkül indította el a támadását, véleményem szerint a multipoláris világ talán legnagyobb megcáfolásának volt tekinthető. Világosan kiderült, az Egyesült Államok továbbra is komolyabb következmények nélkül tehet bármit. A világ tehát egypólusubbnak tűnt, mint valaha. Ugyan létrejött egy háborúellenes francia-orosz-német koalíció, azonban hiába volt e szövetségnek tagja az Európai Unió két legerősebb tagja, illetve az egyre erősödő Oroszország, az Unió az iraki háború okán kialakuló megosztottság miatt nem volt képes egyhangú véleményt képviselni. A harmadik alaptétel lényege Chirac szerint az volt, hogy Franciaországnak minden adottsága megvan ahhoz, hogy vezető szerepet töltsön be az Európai Unión belül, és elérje, hogy partnerei kövessék, osztva a francia elképzeléseket, és ambíciókat. Nos, Chirac elnökségének utolsó nagy pofonja, az Európai Alkotmány 2005-ös francia elutasítása a

[7] A 2003. május 5.-én megtartott sajtótájékoztatón Dominique De Villepin francia, Joschka Fischer német, és Igor Sergeyevich orosz külügyminiszer vett részt. www.diplomatie.gouv.fr 2010. április 4.

legkevésbé látszik igazolni az elképzeléseket. A francia nem után úgy látom Franciaország hitelessége súlyos csorbát szenvedett, hiszen hogyan is válhatna egy olyan ország mások számára követendő példává, amely még belföldön sem képes véghezvinni akaratát. Egyes elemzők szerint Franciaország mély válságba süllyedt, és elvesztette a képességét, hogy vezesse az Európai Uniót. (Kramer 2006:126).

A jelenlegi francia álláspont, és a francia érdekek ismeretében első hallásra meglehetősen furcsának tűnik Jacques Chirac Törökország uniós felvételéről alkotott véleménye, amely támogatta az iszlám állam Európai Uniós csatlakozását. Ennek hátterében véleményem szerint Chirac arab országokkal szembeni elkötelezettsége áll, amelyet a későbbiek során részletesebben is tárgyalok. Chirac politikájának mindenesetre érdekes eleme volt a török csatlakozás melletti kiállás, ugyanis a terv nem csak a francia közvéleményen belül, de Chirac szűkebb környezetében, a jobboldaliak körében sem volt népszerű.[8] Jacques Chirac azonban nem csak a népszerűséget tartotta szem előtt, hanem Európa, és az iszlám világ kapcsolatát is, és nem akarta eltaszítani Törökországot, az egyetlen muzulmán demokráciát.

1.2. Sarkozy, le hyperprésident

„Azok közé tartozom, akik szerint nincs erős Franciaország Európa nélkül, és nincs erős Európa Franciaország nélkül. Azok közé tartozom, akik szerint egy erős, komoly nemzetközi szerepet vállaló Európa megjelenése határozottan hozzájárulhat egy igazságosabb és hatékonyabb világrend felépítéséhez, melyet népeink óhajtanak (…) ez az európai építkezés Franciaországban elsőbbséget élvez, mivel Európa nélkül Franciaország nem lesz képes napjaink kihívásaira hatékony választ adni" (Sarkozy 2006:). Sarkozy elnök e szavai egyértelművé teszik, hogy Franciaország külpolitikájában továbbra is központi helyen kezelendő az Európai Unió. Sarkozy szintén kiáll a multipoláris világrend mellett, amelyben vezető szerepet szán az Európai Uniónak. Úgy látom, hogy Sarkozy Európai Unióval kapcsolatos kijelentései tökéletesen megfelelnek elődei e témakörben tett kijelentéseinek. Úgy tűnik tehát, hogy Sarkozy Európában alapjaiban nem kíván más utat követni, mint Chirac, vagy éppen Mitterrand. Azonban Chiractól eltérően Nicolas Sarkozy figyelembe veszi a megváltozott realitásokat, és az amerikai fölény elfogadása mellett foglal állást. A francia külpolitikát belehelyezi az atlanti térbe, nem rivalizál a sokkal erősebb Egyesült Államokkal, hanem megpróbálja kiegészíteni annak szerepét a valamikori francia befolyási övezetekben. (Varga 2009:11). Szintén Sarkozyre vár az a feladat, hogy az egyre erősödő, és így a francia pozíciókra, valamint a *grandeur*-re veszélyt jelentő német befolyást valamilyen módon tompítsa.

Franciaország jelenlegi helye és érdekei

Nézzük tehát meg Franciaország Európai Unión belüli jelenlegi helyzetét, és érdekeit. Amint azt már az előző fejezetben láthattuk, Franciaország súlya a szervezetben fokozatosan csökken, vezető szerepe már a múlté. Azonban Franciaország a *grandeur*

[8] Az Európai Unió öt vezető államát vizsgálva (Németország, Franciaország, Nagy-Britannia, Spanyolország, Olaszország) elmondható, hogy Franciaországban a legmagasabb a török csatlakozást elutasítók aránya. (lásd 6. ábra).

szellemében továbbra is igényli a nagyhatalmiságot, amely visszaszerzése, illetve bővítése továbbra is a francia Európa-politika elsődleges célkitűzése.

A bipoláris rendszer felbomlása következtében újraegyesülő Németország európai pozícióit a szervezet 2004-es, majd 2007-es keleti bővítése egyértelműen megerősítette. Állításomat számos adattal tudom alátámasztani. Az újonnan csatlakozó államok közül a legfejlettebbnek tekinthető visegrádi négyek legfontosabb külkereskedelmi partnere egyértelműen Németország. 2008-ban Lengyelországban Németország részesedése az exportban 25,2%, az importban 22,8%. Csehországban Németország exportrészesedése 30,8%, importrészesedése 26,8%. Szlovákiában szintén Németország tekinthető a legfőbb külkereskedelmi partnernek, míg hazánkban a megfelelő adatok 29% (export), illetve 32% (import).[9] A Balti országokban bár alacsonyabb számokkal találkozunk, a közös történelmi múlt, és a földrajzi adottságok miatt domináló orosz befolyás mellett szintén magas a német részesedés is. Az összehasonlítás végett megjegyezném, hogy Franciaország külkereskedelmi részesedése 5-10 százalékos az említett országokban. Az újonnan csatlakozó országok nem csak gazdaságilag, de történelmileg is kötődnek Németországhoz, hiszen többségükben jelentős arányú német kisebbség él. Így nyilvánvalóan az érdekérvényesítés során Németország könnyebben szerezhet támogatókat a kelet-közép európai országok közül.

Nyilvávalónak tűnik, hogy az Európai Unió további keleti bővítése veszélyezteti Franciaország érdekeit, és csökkenti szervezeten belüli súlyát. Ezért Nicolas Sarkozy elődjétől, Jacques Chiractól eltérően mereven elutasítja Törökország csatlakozását.

A francia külpolitika lehetséges partnerei

Bár egy erős Európai Unió nélkülözhetetlen feltétele egy erős Németország jelenléte, véleményem szerint Németország túlzott megerősödése már sérti Franciaország érdekeit. Ennek nyilvánvaló oka a francia nagyhatalmiság fenntartásának igénye, az az igény, amely Franciaországnak is vezető szerepet szán mind az európai-, mind pedig a világpolitikában. A francia súly növelése ugyanakkor nem szükségképpen jelent egyet Németország hatalmának ellensúlyozásával, mint ahogy francia részről erre utaló komoly politikai törekvés nincs is. Viszont szerintem Franciaországnak nyitott szemmel kell járnia a világban, nyitottnak kell lenni a szövetségekre, legyen az egy teljesen új (pl. Kelet-Közép Európa), vagy éppen egy régi (pl. Oroszország vagy az Egyesült Államok) partner. A lehetséges szövetségesek számbavételekor mindenképpen meg kell vizsgálnunk, hogy a szövetség lehet-e hosszabb távú, hiszen ha be akarjuk bizonyítani a francia külpolitika irányváltását, akkor véleményem szerint nem szabad abba a csapdába esnünk, hogy rövidtávon gondolkodunk.

Nézzük meg tehát, hogy melyek lehetnek ezek a régi, vagy éppen új partnerek, illetve szövetségesek. Elsőként említeném az Egyesült Államokat, amely felé Sarkozy elnöksége alatt nyitott Franciaország, és amelytől hosszú távon azt reméli, hogy az atlanti partnert a francia érdekek mögé tudja állítani, vagy legalábbis olyan viszonyt alakít ki vele, amilyen a hagyományosan erős német-amerikai. Sarkozy egy olyan Franciaországot képzel el, amely megkísérelhetné betölteni a Washington európai hídja szerepet is. (Varga 2007:3). Szintén egy nyíltabb külpolitika figyelhető meg az amerikai kéz európai meghosszabbításának tekinthető Nagy-Britannia esetében. Sarkozy több fórumon is elismerően nyilatkozott Nagy-Britannia sikereiről. Ez igencsak meglepőnek

[9] Nemzeti Fejlesztési, és Gazdasági Minisztérium. http://www.nfgm.gov.hu. 2010. április 6.

tekinthető a korábbi francia-brit viszony tükrében. A Le Monde egy 2008-as elemzése rámutat, hogy Sarkozy elnökké választásával a francia-brit páros lett Európa motorja, amely korábban elképzelhetetlen lett volna.[10] Személy szerint azonban nem hiszem, hogy Franciaország képes lesz hosszútávon az amerikai segítséget igénybe véve érvényesíteni érdekeit, vagy éppen az örökös euroszkeptikus britekkel betölteni az integráció motorjának szerepét. Az okokat, amelyek Franciaország, és az Egyesült Államok természetéből, és eltérő világpolitikai céljaiból adódnak, később, a negyedik fejezetben részletesebben is tárgyalom.

Bár a franciák köztudottan nem lelkesedtek a bővítésért, véleményem szerint Franciaországnak ma már inkább lehetőségként kell tekintenie a keleti bővítésre. Így meglátásom szerint nyitnia kell a kelet-közép európai régió felé. Azt már az előző alfejezetben láthattuk, hogy Németország gazdasági jelenléte a térségben nagyon jelentős. Ami Franciaországot illeti, 2008-ban az Európai Unió 27 tagállamát figyelembe véve a francia külkereskedelem mintegy 5-10%-át bonyolítja le a 2004-es bővítés óta csatlakozó 12 állammal (az export részaránya 8,27%, míg az importé 8,16% az EU27-en belül).[11] Ez az arány nem kimondottan alacsony, bár nyilvánvalóan meg sem közelíti Németország hasonló mutatóit, amelyek azt mutatják, hogy 2009-ben Németország kereskedelmének több mint 20%-át bonyolította le az újonnan csatlakozó kelet-közép európai államokkal.[12] Mindenesetre kihasználva a közép-európai államok jelentős energiafüggőségét, Sarkozy lobbi tevékenységet folytat ezen országokban a francia nukleáris technológia, és reaktorok eladása érdekében. Lengyelország például, mely korábban hevesen ellenezte az atomerőművek építését, most ambiciózus tervekkel állt elő. A tervek szerint az ország energiaszektorában 20 év múlva jelentős szerepet fog játszani a nukleáris energia. Lengyelország esete véleményem szerint jó példa Sarkozy azon szavainak alátámasztására, mely szerint a térség Franciaország szempontjából kiemelkedő jelentőséget fog élvezni. Franciaországnak természetesen nem csak gazdaságilag van szüksége a térségre. A 2004-es bővítés óta 12 ország mintegy 103 millió lakosa lett uniós állampolgár, és ezen országok 201 hellyel rendelkeznek az Európai Parlamentben. Franciaország akaratának érvényre juttatásában mindenképpen szövetségeseket kell találni az újonnan csatlakozott országok között. Ugyanakkor úgy érzem, hogy a francia előretörés nem lesz egyszerű egy olyan térségben, amellyel Franciaország a történelme során nem sok közöset mutathat fel. Ráadásul Jacques Chirac elnökségének végéhez közeledve emlékezetes összetűzésbe keveredett az újonnan csatlakozó államokkal az iraki kérdés kapcsán. „Ami a tagjelölt országokat illeti, őszintén szólva, úgy vélem, hogy meggondolatlanul cselekedtek. Hiszen az Európai Unióba való belépés mindenképpen feltételez egy minimális tiszteletet a többiek iránt, egy minimális egyeztetést. Ha az első nehéz kérdés kapcsán az ember elkezdi a saját álláspontját hangoztatni, anélkül, hogy bárminemű egyeztetést folytatna azzal a csoporttal, amelyhez egyéb iránt csatlakozni kíván, nos, az nem egy felelősségteljes magatartás. De legalábbis nem igazán jól nevelt dolog. Tehát én azt gondolom, hogy egy remek alkalmat mulasztottak el a hallgatásra.” (Vincze 2004:7). Bár nehéz lenne vitatkozni Chirac elnök szavainak igazságtartalmával, a megfogalmazás teljes mértékben érzékelteti azt a felsőbbrendű, kioktató magatartást, amely sokak szemében visszatetszést kelt. Sarkozynek tehát nincs könnyű dolga, amikor a térség országaival próbálja megszerettetni magát, és a francia külpolitikát. A

[10] www.lemonde.fr 2010. április 6.
[11] http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=NATTEF08467 2010. április 2.
[12] http://www.destatis.de 2010. április 2.

gazdasági kapcsolatok mélyítése ugyanis véleményem szerint nem jár automatikusan a politikai kapcsolatok lényegi erősödésével. Ezért aztán úgy látom, hogy Franciaország, és a Kelet-Közép-Európa közti kapcsolatokban a közeljövőben nem várható szignifikáns változás. Ugyanis tisztában vagyok vele, hogy bár a térségbeli országok hozzájárulhatnak az Európai Unión belül, és az által megvalósítandó francia célok realizálásához, de semmiképp sem helyettesíthetik az Európai Unió működésében nélkülözhetetlen franca-német szövetséget. Ráadásul a Párizst erőteljesen érintő kihívások esetében - mint az egyoldalú, nemzetközileg alig kontrolálható amerikai fellépés a világ különböző pontjain (pl. Irakban), a nemzetközi terrorizmus, az Európai Unió versenyképessége az Egyesült Államokhoz és a gyorsan fejlődő Kínához képest - Kelet-Közép-Európa államai csak igen csekély mértékben járulhatnak hozzá a francia sikerhez. (Kecskés 2004). Azzal is tisztában vagyok, hogy a francia külpolitika célja nem Németország kiszorítása Közép-Európából, nyilvánvaló, hogy Franciaország soha nem lenne képes Németország helyét betölteni a régióban. Viszont úgy vélem Franciaországnak a kisebb kérdések támogatásában szüksége van új partnerekre, azt pedig az iraki háború kapcsán is láthattuk, hogy Kelet-Közép-Európában partnerből igencsak híján van.

Szintén érdemes kitérni Oroszországra, amely mint az Európai Unióhoz legközelebb fekvő globális tényező, talán megfelelő alternatívát jelenthet Franciaország számára mind a német előretörés megfékezésében, mind pedig az Európai Unión belüli francia súly növelésében. A francia külpolitikában az orosz kapcsolat mindig is kiemelt fontossággal bírt. Láthattuk, hogy a francia-orosz (illetve akkor szovjet) kapcsolatok a hidegháború alatt sem szűntek meg, hiába állt a két ország elvileg ellentétes oldalon. Oroszország egyfajta hatalmi egyensúlyt jelentett a kontinensen, Oroszország az az ország, amely mindig is képes volt ellensúlyozni a legerősebb hatalmakat Európában. Napjainkban Oroszországot politikai, biztonsági, és gazdasági érdekei jelentős mértékben Európához kötik. (Roubinski 2003). Oroszország bár nem az Európai Unió tagja, mindenképpen jelentős befolyással bír a szervezet egészére, elég csak arra a szerepre gondolni, amelyet a kontinens energiaellátásban játszik. „Európának egy hosszú távú strukturális, és stratégiai egyezséget kell kötnie az oroszokkal. Semmi félnivalónk nincsen Oroszországtól, amely egy nagyszerű ország, egy olyan ország, amellyel ráadásul sok közös kulturális vonásunk is van.” Sarkozy (2006). Ezek már Nicolas Sarkozy szavai, amelyek úgy hiszem, illeszkednek abba a vonulatba, amely az orosz-(illetve egykor szovjet)francia kapcsolatokat mindig is jellemezte. Viszont látnunk kell, hogy Oroszország már nem az az adósságokban úszó, gazdaságilag tönkretett ország, amely a XX. század végén, Boris Jelcin alatt volt. Az új orosz külpolitika már erős befolyással bír az egész világon, saját ritmusa szerint akar fejlődni, külföldi modell nélkül, és autonóm hatalmi pólusnak tekinti magát. (Gomart 2007). Érzésem szerint ez alapján Oroszország egy olyan ország, amelynek ugyanolyan nagyhatalmi vágyai vannak a világpolitikában, mint Franciaországnak. Kérdés, hogy a francia külpolitika a riválist látja-e az oroszokban, vagy a lehetséges szövetségest, amely a francia érdekek mögé állva segítheti Franciaországot európai céljai elérésében. Az utóbbi lehetőségre jó példaként hoznám fel a 2003-as iraki háború elutasítását, az akkor kialakuló orosz-német-francia koalíció alátámasztani látszott ezt a lehetőséget. Ennek ellenére úgy látom, hogy hosszú távon nem Oroszország lesz a franciák első számú szövetségese a kontinensen. Ennek egyik oka az, hogy Oroszország gyakran arrogáns, és kiszámíthatatlan a nemzetközi politikai kérdésekben. Bár az arrogancia gyakorlatilag minden nagyhatalom jellemzője, a kiszámíthatatlanság már egy olyan tulajdonság, amely elbizonytalaníthatja a franciákat, amikor hosszú távú stratégiai partnert keresnek. Oroszország tisztában van azzal a megkerülhetetlen szerepével,

amelyet Európa energiaellátásának köszönhet. Franciaország esetében például a földgázimport 20 százalékát, míg a kőolajimport 11 százalékát adja.[13] Épp ezért Franciaország az oroszoktól való függést megelőzendő próbálkozik a nukleáris energia egyre szélesebb körű elterjesztésével, amelyről később még részletesebben is szót ejtek. A másik ok pedig az imént már említett orosz nagyhatalmi törekvés. Így véleményem szerint, bár mint azt korábban már láthattuk, bizonyos ügyek érdekében az orosz partnert a francia álláspont mögé lehetne állítani, hosszú távú partnerséget nem építhet Franciaország a kiszámíthatatlan Oroszországra. Ugyanakkor Oroszországnak úgy érzem továbbra is megmarad az az egyedülálló tulajdonsága, hogy valamely állam ellensúlyozására, és rövid távú szövetségek kialakítására kitűnő partnernek mutatkozik. Kérdés, hogy a grúz kérdés kapcsán meggyengülő francia-orosz kapcsolatok milyen irányban fejlődnek tovább, főleg annak tükrében, hogy a két ország diplomáciája a közeljövőben Irán kapcsán is szembekerülhet egymással.

Következésképpen Franciaországnak nem marad más választása, mint Németország. Az a Németország, amellyel már 1963 óta kéz a kézben vezetik az Európai Uniót, és az a Németország, amely így véleményem szerint a jövőben is a francia nagyhatalmi vágyak fő letéteményese lesz. Véleményemet maga Nicolas Sarkozy is osztja, hiszen megválasztását követően első hivatalos útja Berlinbe vezetett, ahol biztosította Angela Merkel kancellárasszonyt arról, hogy a francia-német viszony „szent és megkérdőjelezhetetlen", valamint az együttműködés szükségességét hangsúlyozta. (Lázár 2007:180). Nézzük meg röviden, hogy mit jelent a számok nyelvén a francia-német kapcsolat. Franciaország, és Németország gazdasága erősen összefonódott az utóbbi évtizedekben. Amennyiben az Európai Uniót vizsgáljuk, 2008-ban a francia export körülbelül 23 százaléka irányult Németországba, amely természetesen a legmagasabb szám, és messze megelőzi az egyaránt 14 százalék körüli részesedéssel bíró Olaszországot, Spanyolországot, és Nagy Britanniát.[14] Ha az Európai Unióból Franciaországba irányuló importot nézzük, a kapcsolat erőssége még inkább szembetűnő: az áruk, és szolgáltatások 27,5 százaléka érkezik Németországból. Ha a működő tőke beruházások arányát vizsgáljuk, hasonló adatokat kapunk. Franciaország, és Németország a 27 tagú Európai Unió két legnépesebb állama, a két ország népességszáma majd 30 százalékát teszi ki a teljes Unió népességszámának.[15] Ez alapján a német, és francia képviselők teszik ki az Európai Parlament létszámának körülbelül 23 százalékát.[16] Ez a két ország rendelkezik Európában a legfejlettebb gazdasággal a bruttó hazai termék (GDP) mutatói alapján. Gyakorlatilag nem tudunk olyan adatot, vagy statisztikát találni, amely alapján nem Németország lenne a legalkalmasabb partner Franciaország európai érdekeinek előmozdítására. A kétpólusú rendszer bár több ponton módosította, ám alapvetően nem rendítette meg a francia-német tandem működését. Ugyanakkor Franciaországnak a jövőben számolnia kell az Európai Unió többpólusúvá válásával, amely során a francia-német kettős mellett már Nagy-Britannia, Spanyolország, vagy éppen Lengyelország is egyre jelentősebb szerepre készül a kontinensen. (Lázár 2007:180).

---

[13] www.insee.fr. 2010. április 12.

[14] http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=NATTEF08467 2010. április 2.

[15] 2007. január 1.-én az Európai Unió népessége 495 millió fő. A szervezet legnépesebb állama Németország a maga 82,3 millió fős lakosságával (16,6%), míg a második legnépesebb Franciaország 63,4 millió fővel (12,8%). http://europa.eu. 2010. április 12.

[16] Az Európai Parlamentnek jelenleg 736 tagja van, ebből 99 képviselőt küld Németország, míg 72-t Franciaország.

Európa és Franciaország jövője

Mindeközben Franciaországnak nem csak a gazdasági kapcsolatok miatt van szüksége Németországra, hanem azért is, mert az Európai Unió csak akkor erős, ha egységes. Láthattuk, hogy a francia külpolitikai célok – nagyság, globális jelenlét – eléréséhez alapvető fontosságú az erős Európai Unió. Egységes fellépés hiányában az Unió nem képes az amerikai, vagy bármely más külpolitikát a saját érdekeinek megfelelően befolyásolni, és még kevésbé tud hiteles alternatívát kínálni (lásd az Irakkal kapcsolatos történéseket 2003-ban).

A francia külpolitika másik vezérelve a térségben a függetlenség. Ha a francia külpolitikát belehelyezzük az európai térbe, elmondható, hogy Európa függetlensége leginkább a védelmi szinten csorbul az Egyesült Államokkal szemben. A „védelmi Európa" projektje amellett, hogy Európát egy napon képessé teheti a tényleges világpolitikai szerepvállalásra, nem mellékesen a katonai téren kétségkívül domináns pozícióban lévő Franciaország vezető szerepének megerősödésével járna. (Lázár 2007:176). Bár a közös kül-, és biztonságpolitika létrehozása az Európai Unió egyik kiemelt fontosságú célja, látni kell, hogy sok tagállam nagyon szorosan kötődik mind az Egyesült Államokhoz, mind pedig az amerikaiak által dominált NATO-hoz. Az eltérő érdekek, vagy éppen egyes államok ambíciótalansága pedig már a 2003-as iraki háború kapcsán is kiütközött, amikor az Unió képtelen volt egy egységes álláspont kialakítására.

Sarkozy elnöksége alatt a független francia külpolitikai törekvésekre lehet jó példa 2008 második fele, amikor Franciaország töltötte be az Európai Unió soros elnöki posztját. A Sarkozy vezette Franciaországnak számos nem várt történéssel kellett szembenéznie. Az Európai Unió újabb pofont kapott a lisszaboni szerződést elutasító ír referendummal. 2008 nyarán gyors intézkedéseket kívánt meg a fegyveres összecsapásokig vezető grúz konfliktus, míg szeptemberben Európát is elérte a nemzetközi pénzügyi válság. A független francia külpolitika szempontjából elsősorban az orosz-grúz konfliktust emelném ki, amelynek megoldásában elévülhetetlen szerepet játszott az új francia elnök. Sarkozy villámgyors intézkedése, és az Európai Unió egységes fellépése nagy elismerést váltott ki világszerte, és növelte mind az Európai Unió, és így közvetve Franciaország, mind pedig Sarkozy politikai tekintélyét. A grúz helyzet kapcsán a francia elnök elérte, hogy az Unió 27 tagállama ne váljon megosztottá, mint tette azt korábban az iraki háború apropóján. Sarkozy diplomáciai manőverezése, és alkalmazkodó-készsége olyan tulajdonságok, amelyek kulcsszerepet játszottak a válságok megoldásában. Sarkozy válságmenedzselésének több tanulsága is van. Először is, Sarkozy nem úgy próbálta megoldani a helyzetet, ahogy azt egy francia elnöktől várni lehetett volna. Az erő politikája, a fenyegetések helyett, az Európai Unió 27 tagállamát egy oldalra állította, és bebizonyította, hogy Európa egységesen fellépve valódi világpolitikai aktorrá válhat. A grúz konfliktusból azonban nem csak Európa, hanem Franciaország is tanulhat. Korábban azt tapasztalhattuk, hogy amikor Franciaország megpróbálta saját nemzeti elgondolásait egyedül, saját súlyára való hivatkozással elfogadtatni Európával, többnyire sikertelen volt. Sarkozynek azonban sikerült összehangolnia a francia elképzeléseket más tagállamok érdekeivel, és ennek következtében máris sikeresebben tudott előmozdítani francia szempontból fontos ügyeket. Úgy látom, Sarkozy számára kapóra jött a grúziai válság, hiszen az Alkotmány elutasítása óta mély hallgatásban lévő Franciaország ismét az újságok címoldalára került. Azt hiszem elmondható, hogy Franciaország régen nem játszott ilyen fontos

szerepet a világpolitika színpadán, mint a 2008-as év második felében, az Európai Unió soros elnökeként. „Nicolas Sarkozy, francia elnök mindenkinek megmutatta, mennyire fontos és hasznos, hogy az Uniót erősen, és stabilan vezessék.” – állítja a European Policy Centre (EPC) francia elnökségről kiadott elemzésében.[17]

Összefoglalva úgy látom, hogy Nicolas Sarkozy tanult Chirac hibáiból, és másképpen kommunikálja a külvilág felé Franciaország Európai Unión belüli szerepét. Mint láthattuk, továbbra is a francia nagyság, és függetlenség kettősét tartja a legfontosabb célnak, azonban már nem állítja mindenekelőtt követendő példának a francia modellt. Szintén eltérő álláspontot képvisel Nicolas Sarkozy a Chirac által követendőnek tartott kétsebességes Európáról. Sarkozy 27 tagállamban gondolkodik, ugyanakkor ez a nemzetközi viszonyok megváltozásából adódó kényszer, hiszen Franciaország a kontinensen betöltött vezető szerepét csak úgy tudja fenntartani, ha nyit az újonnan csatlakozó országok felé.

1.3. Konklúzió

Összefoglalva úgy gondolom, a francia Európa-politika Sarkozy hatására lényegében változatlan maradt. Változatlan maradt, hiszen Sarkozy intézkedései minden esetben arra irányulnak, hogy az ország nagyságát, szervezetben való vezető helyét fenntartsa. Amikor Franciaország európai érdekeit vizsgáljuk, mindenképpen abból kell kiindulnunk, hogy Franciaországnak céljai elérése érdekében egy erős, és egységes Európára van szüksége. Láthattuk, hogy Németország megerősödése inkább követendő példaként állhat a franciák előtt, mintsem egy olyan folyamatként, amely ellen küzdeniük, és amelytől félniük kellene. Bár Németország túlzott megerősödése a francia súly esetleges csökkenése miatt nyilvánvalóan a francia érdekekkel szemben áll, vizsgálatom során arra a következtetésre jutottam, hogy Franciaországnak nincs más reális, és erős alternatívája a kontinensen, ha szövetségest akar találni. Bár az angolszász országok felé való nyitásnak lehet egy olyan aspektusa, amelyben Franciaország új szövetségeket keres a megerősödő Németországgal szemben, láthattuk, hogy ennek gyakorlati megvalósulására hosszú távon nincs reális esély. Ezt követően amellett érveltem, hogy Franciaországnak nyitnia kell a kelet-közép európai államok felé, ugyanakkor láthattuk, hogy a kapcsolat minősége nem hasonlítható össze a francia-német viszonnyal. Oroszország pedig bár rövidtávon megfelelő szövetségest jelenthet, kiszámíthatatlanságából adódóan, illetve annak következtében, hogy nem tagja az Európai Uniónak, véleményem szerint szintén nem helyettesítheti Németországot. Kijelenthetem, hogy Franciaország Európában nem módosítja külpolitikáját, mindössze annyi történik, hogy a nemzetközi helyzet változásaira reagálva nyitni próbál olyan területek felé is, amelyek eddig közvetlen érdekszféráján kívül helyezkedtek el. Sarkozy Európa-politikája tehát alapjaiban változatlan, a fő cél a harmonikus francia-német kapcsolat fenntartása, amely erős Európához, és ezáltal globális francia jelenléthez vezet. Ami változás Chirac Európa-politikájához képest, az Sarkozy elnök dinamikája, amivel jelezni szeretné, hogy Franciaország továbbra is aktor mind európai, mind pedig világszinten. Bár Jacques Chirac nevéhez is számos eredmény fűződik, érzésem szerint Sarkozy személyiségéből adódóan jobban kommunikálja saját sikereit a külvilág felé, és mintegy felnagyítja azokat. Nicolas Sarkozy eddigi Európa-politikája meglátásom szerint egyértelműen pozitív változást hozott Franciaország számára, de még egyszer

[17] www.epc.eu. 2010. április 16.

hangsúlyoznám, hogy a változás nem a célokban, hanem az eszközökben, és a nemzetközi környezet változásaiban keresendő.

2. Franciaország és az arab világ

2.1. Arábiai Cirac

A De Gaulle által kialakított „arab politika” a francia külpolitika egyik legállandóbb, és legstabilabb tengelyévé vált, amely gyakorlatilag napjainkig megőrizte jelentőségét. (Saint-Prot 2006). Franciaország már a XIX. század közepétől erős befolyással rendelkezett a térségben, köszönhetően gyarmatainak, majd az I. világháborút követően Libanon, és Szíria került mandátumterületként francia ellenőrzés alá. A gaulle-ista arab-politika főbb pillérei tömören összefoglalva a következők. Franciaország mind politikailag, mind gazdaságilag támogatja a független arab államokat. Ezzel párhuzamosan gyakran kritikus hanggal illeti Izraelt, és gyanakodva szemléli a zsidó állam feltétlen támogatójának, az Egyesült Államoknak a közel-keleti térségben való térnyerését. Látnunk kell, hogy Franciaország közel-keleti politikája meglehetősen egyedi. Nem kötelezi ugyanis egyértelműen el magát sem az egyik, sem pedig a másik fél mellett. Azt szokták mondani, hogy a francia külpolitika úgy palesztinpárti, hogy közben nem Izrael-ellenes. Mint azt a továbbiakban majd láthatjuk, a francia diplomáciának fokozott mozgásteret biztosít az arab világ, de a szoros kapcsolatok okait keresve nem becsülhetjük alá a térséghez fűződő francia gazdasági érdekeket sem.

Franciaország érdekei az arab világban

A francia külpolitikának tehát különösen fontos az arab világgal fenntartott jó kapcsolat. A de gaulle-i francia külpolitika fő hangsúlyait továbbvivő Jacques Chirac nemzetközi politikai törekvései azt bizonyították, hogy fokozott figyelmet szentel az arab térségnek. Ennek egyik oka az, hogy az arab világ lehetőséget biztosít a francia külpolitika egyik alapvető fontosságú jellemzője, az *indépendance* kibontakoztatására. Már a hidegháborúban szembetűnő volt, hogy Franciaország erős arab kapcsolataival még a két szuperhatalom, az Egyesült Államok, valamint a Szovjetunió sem versenyezhet. A francia külpolitika az arab nacionalizmusban vélte felfedezni azt az eszközt, amelynek a szovjetek szocializmusával, és az amerikaiak kapitalizmusával szemben egy „francia alternatívát” közvetíthet, és amelynek segítségével megőrizheti a rangját, tekintélyét és befolyását mind a térségben, mind pedig az egész világban. (Lázár 2007:182). Az arab világ egy páratlan lehetőséget kínál a Quai d’Orsay számára, hogy abban a szerepben tündököljön, amelyre mindig is vágyott, de amely szereptől a realitások a világpolitikában nagyon messzire repítették. Az már csak Franciaországon múlik, hogy ezen lehetőség kihasználására irányuló törekvéseit siker koronázza-e.

A független francia külpolitika gyakorlására való törekvés mellett a francia küldetéstudat megnyilvánulásának is egyik jó példája lehet az arab világ. Ez a küldetéstudat a francia nyelv, és kultúra védelmét kívánja szolgálni az angolszász kultúra terjedésével szemben. Elmondható az is, hogy de Gaulle-tól Chiracig minden

francia elnök remek kapcsolatokat ápolt mind az arab államokkal, mind pedig azok vezetőivel. Jacques Chiracot például különös szimpátia vette körül, amely annak is köszönhető, hogy Chirac még miniszterelnök korában került szorosabb kapcsolatba az arab államokkal. Egy 2003-as felmérés szerint messze Chirac elnök volt a térségben a legnépszerűbb politikus a világ vezető hatalmainak elnökei közül.[18] A több fórumon is csak arábiai Chirac-nak becézett egykori francia elnök térség iránti elköteleződésére jó példa lehet, hogy az egész francia társadalommal, és saját pártjával is szembehelyezkedett Törökország Európai Uniós csatlakozása kapcsán, amikor is kiállt amellett.

Chiracnak azonban volt mit helyrehoznia a francia-arab kapcsolatokat tekintve. Elődje, François Mitterrand ugyanis az elsők között csatlakozott a szövetséges csapatokhoz a második Öböl-háborúban, amely heves ellenérzéseket váltott ki az arab országok többségében. Az önmagát kereső Franciaország kockára tette az arab államokkal kialakult harmonikus viszonyát egy olyan háborúban való részvétel miatt, amely inkább a gyengeségeit mutatta meg. Franciaország a Sivatagi Viharban másodlagos szerepet játszott az angolszász technikai fejlettség „bemutatóján", így kiderült az is, hogy Franciaországnak a haditechnika területén is hatalmas a lemaradása a világ élmezőnyéhez képest. Mitterrand lépését a francia nagyhatalmisághoz való görcsös ragaszkodásként ítélem meg, amely miatt az akkori elnök nem kockáztathatta meg, hogy kimarad a bipoláris világ felbomlását követő első komolyabb konfliktusból.

Mint említettem, a második Öböl-háborúban való francia részvétel miatt az ország megítélése több arab országban is romlott. Épp ezért Jacques Chirac nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a helyenként megromló francia-arab kapcsolatokat feljavítsa. Chirac számára nyilvánvaló volt, hogy a bipoláris rendszer felbomlását követően nemzetközi súlyából vesztő Franciaország számára az arab térség marad az egyik olyan terület, ahol nagyhatalmi igényeit maradéktalanul kielégítheti. Érzésem szerint Jacques Chirac külpolitikájának legsikeresebb részét az arab világgal ápolt szoros kapcsolat képezi. Ugyanakkor súlyos dilemmát jelentett a mindenkori francia vezetés számára az a jelenség, amely során az Egyesült Államok gyakorlatilag a második Öböl-háborútól kezdve folyamatosan egyre nagyobb szerepet játszott a térségben. A 2001. szeptember 11-ei események pedig még jobban kiélezték a helyzetet. Az egész világot megdöbbentő, és alapjaiban megváltoztató események hatására ugyanis a médiát uraló angolszász hatalmak az arabokat a terrorizmussal kezdték azonosítani, ez pedig sokszor kényelmetlen helyzetbe sodorta a francia diplomáciát. A dilemma lényege az volt, hogy az újra javuló francia-arab kapcsolatok melletti kiállással könnyen szembekerülhet az ország a világ első számú hatalmával, az Egyesült Államokkal, amely a szeptember 11.-ei történések után egy leegyszerűsítő, „aki nincs velünk az ellenünk van" képet vázolt fel a világ számára. Ez a világkép, amely az országokat két táborba osztja, nem kedvez a francia típusú kritikus szolidaritásnak, és Franciaország mozgásterének beszűkülését eredményezi. (Vincze 2005).

A francia-arab gazdasági kapcsolatok

Az arab világ jelentősége a bipoláris rendszer felbomlását követően az egész világ szemében fokozatosan nő. Ennek nyilvánvalóan az a fő oka, hogy a fejlett világ nyersanyagkészletei kimerülőben vannak, miközben nyersanyagkeresletük az elmúlt fél

[18] http://people-press.org. 2010. április 16.

évszázadban drámai mértékben megnövekedett. Franciaország ebből a szempontból különösen szerencsétlen helyzetben van, ugyanis az olyan elsődlegesen fontos nyersanyagokból, mint a szén, a vasérc, a kőolaj, a földgáz, vagy az urán, mára szinte teljes egészében behozatalra szorul. (Maillard 2006:5). Ebből adódik a francia-arab harmonikus kapcsolat másik oka, a térség gazdasági jelentősége. 1973-ban, az első olajválság évében Franciaország energiaszükségletének kétharmadát kőolajból fedezte, amelynek nyolcvan százaléka az arab országokból származott. Bár ezt a függőséget megszüntetendő, Franciaország erőteljes diverzifikációt hajtott végre a kőolajimport terén, az arab országokból származó kőolaj-, és földgázimport a mai napig húsz-harminc százalékos aránnyal bír. (Lázár 2007:182). A diverzifikáció része volt az a folyamat is, amely során Franciaország számos atomerőművet épített, és törekedett a nukleáris energia polgári célú terjesztésére. Ennek a jelenlegi francia-arab kapcsolatok tárgyalásánál még lesz jelentősége. A gazdasági függőség ugyanakkor kölcsönös, Franciaország ugyanolyan fontossággal bír az arab országok számára, mint fordítva. Franciaország az arab országok legfontosabb európai gazdasági partnere, a két fél közötti kereskedelem az Európai Unióba irányuló összes arab kereskedelem harmadát teszi ki. (Saint-Prot 2006). Az arab térségbe irányuló francia exporton belül különösen jelentős a haditechnika aránya. Az összes francia fegyverexport egyharmada irányult a térségbe 1996 és 2005 között. A közel-keleti térség a francia külkereskedelmi forgalom körülbelül 3 százalékát fedi le, de a tendencia folyamatos, és erős növekedést mutat. (Gazdag 2007:128). Szintén megemlítendő, hogy ha Európa népességadatait vizsgáljuk, akkor mind számában, mind pedig arányában Franciaországban él a legnagyobb muszlim közösség. Számuk körülbelül 6 millió fő, amely a teljes francia lakosság mintegy 10 százalékát teszi ki, és ebből 3 millióan már francia állampolgárok, tehát szavazati joggal is rendelkeznek. (Rostoványi 2008:129). Ha a jelenlegi tendenciákat nézzük, akkor minden jel arra mutat, hogy a muszlimok száma mind Franciaországban, mind pedig az Európai Unióban nőni fog. Ugyan az Unión belül Franciaország rendelkezik a legmagasabb születési arányszámmal (1,9), de ha ezzel párhuzamba állítjuk a muszlim lakosság 8,1 százalékos születési arányszámát, arra a következtetésre juthatunk, hogy Franciaországban a muszlimok mai 10 százalékos aránya 20-30 éven belül elérheti a 30-40 százalékot is. Ez az arány a 20 évnél fiatalabbak körében már ma is helytálló, hiszen ennek a korosztálynak a 30 százaléka már napjainkban is muszlim. A nagyobb városokban, mint Nizza, Marseille vagy Párizs, ez az arány eléri a 45 százalékot is.[19] Elmondható, hogy ezek a kisebbségek politikai szempontból is egyre aktívabbak. Épp ezért az említett adatokat egyetlen politikus sem hagyhatja figyelmen kívül. Az előbbiekből úgy érzem világosan látható, hogy Franciaország nem csak a térséghez fűződő külpolitikai, és gazdasági érdekei miatt, de saját, egyre gyarapodó muszlim kisebbsége miatt sem teheti meg, hogy az állandó amerikai nyomásnak eleget téve kockáztassa a kialakult jó viszonyt.

Az arab országok közül Franciaország különösen szoros kapcsolatokat tartott fenn Irakkal, ami később számos konfliktushelyzet, illetve dilemma okozójává vált. A kapcsolat egészen a hetvenes évekre nyúlik vissza, amikor a két ország megkötötte a mai napig meghatározó iraki olajszállításokról szóló szerződéseket. Franciaország cserébe Mirage harci repülőgépeket, és egy atomreaktort adott Iraknak, valamint további fegyverekkel támogatta a Saddam rezsimet az Irán elleni háborúban.

[19] http://www.evangelikus.hu/lapszemle/muszlimok-europaja-2013-europa-iszlam-foeldresz-lesz. 2010. április 14.

Franciaország ekkor Irak második legnagyobb fegyverszállítója a Szovjetunió után.[20] A kilencvenes években a francia olajipari óriás, a TotalFinalElf hat éven keresztül fejlesztette a hatalmas mennyiségű iraki olajtartalék 25%-át adó Majnoon, és Bin Umar olajmezőket. A francia mobilcég, az Alcatel 75 milliárd dolláros megbízást nyert Bagdad mobilhálózatának kiépítésére. A Renault szintén 75 milliárd dollár értékben értékesített mezőgazdasági felszereléseket Irakban. A 986-as számú ENSZ határozat életbelépése után Franciaország az iraki importkereskedelem 25%-át adta.[21] A számok tükrében talán átértékelhetjük Franciaország heves ellenállását, amelyet a 2003-as amerikai támadás okán tanúsított. Az akkor a béke, illetve a nemzetközi jog szószólójaként az ENSZ Biztonsági Tanácsában vétóval fenyegetőző Franciaország viselkedésének hátterében igen komoly gazdasági érdekek is álltak. Irak amerikaiak általi megszállása pedig ezeket a francia pozíciókat fenyegette. Azt hiszem egy külön elemzést is megérne annak a boncolgatása, hogy az emberi jogok, és a demokrácia élharcosának számító Franciaország milyen könnyen megfeledkezik elsődleges értékeiről akkor, ha gazdasági érdekei úgy kívánják. Márpedig Saddam Hussein rezsimjéről mindent el lehetett mondani, csak azt nem, hogy tiszteletben tartotta volna az emberi jogokat, illetve hogy demokratikus lett volna.

2.2. Sarkozy Izrael barátja?

Ami Nicolas Sarkozyt illeti, kezdetben úgy tűnt, hogy az új francia elnök 2007-ben egy az elődeitől sok tekintetben eltérő arab, illetve Közel-Kelet politikával áll elő. Sarkozy elnök 2007. augusztus 27.-ei beszédében a három legfontosabb globális kihívás között az első helyen az iszlám világ, és a Nyugat közötti összecsapás elkerülését nevezte meg, és más alkalmakkor is előszeretettel hangoztatta, hogy a valódi konfliktus a „Nyugat és az iszlám között van". (Lázár 2007:184). Ráadásul Sarkozy már beiktatása után érzékeltette, hogy Izrael tekintetében is módosít, illetve finomít azon a hagyományos francia retorikán, ami az arab államok feltétlen támogatását, és az amerikaiak által támogatott Izrael kritikáját tartalmazta. Nem meglepő, hogy e történések után aggodalom, és bizalmatlanság fogadta Sarkozyt az arab világban, még akkor is, ha a francia elnök továbbra is kiáll az önálló Palesztin Állam megalakítása mellett.

Sarkozy arab-politikája

Nézzük meg, mi állhat Sarkozy hagyományostól eltérő retorikájának hátterében. Mindenekelőtt érzésem szerint az a szándék, hogy Sarkozy elnök közelebb hozza országát az Egyesült Államokhoz, amennyiben annak tetsző döntéseket hoz. A nyugati, és az iszlám világ szembeállításával Sarkozy véleményem szerint azt kívánja hangsúlyozni, hogy Franciaország Chirac feltétlen arab-barát politikája ellenére alapvetően a nyugati világ része, és annak támogatója.

Mint említettem, Franciaország európai viszonylatban egészen egyedi helyzetben van a térségben, hiszen az erős francia befolyás okán jelentős diplomáciai tevékenységet folytat, az arab térség a független francia külpolitika legkedvesebb „játszótere".

[20] http://www.cdn-friends-icej.ca/medigest/dec96/france.html. 2010. április 16.

[21] Tinsley, Becky [2004]: France's secret dirty wars. New Statesman. http://www.newstatesman.com/200406280013 2010. április 4.

Példaként felhozható a szíriai-libanoni kapcsolatok előmozdításában játszott szerep, amellyel Franciaország ismét jelezte, számíthatnak rá a térség országai. A francia szerepvállalást természetesen itt sem csak önmagában kell értelmeznünk. Szíria, és Irán vezetése köztudottan szoros barátságot ápol egymással, és Franciaország nyilvánvalóan számít a szír félre az iráni helyzet megoldásában. Szintén Szíria lehet a kulcsa a Közel-Keleti helyzet rendezésének. Továbbá nem elhanyagolható az a szempont sem, hogy Szíria földrajzi, és biztonságpolitikai szempontból stratégiai fontosságúnak tekinthető, és Franciaországnak az az érdeke, hogy minél stabilabb szövetségeket szerezzen a térségben, hiszen hosszú távú befolyását így tudja garantálni. Ha pedig az iráni, vagy éppen a palesztin-izraeli konfliktus megoldása, esetleg a Hezbollah szíriai támogatásának megszüntetése francia közvetítéssel, illetve francia nyomásra jönne létre, Franciaország diplomáciája hosszú távon profitálhatna az elért eredményekből. Mindenesetre számomra úgy tűnik, hogy a francia diplomácia sokszor lényegesen sikeresebb tud lenni a térségben, mint az amerikai. Ez mindenképpen olyan lehetőség a független francia külpolitika alkalmazására, amilyennel más térségek kapcsán nem találkozunk. A diplomáciai manőverezések mellett szintén megemlítendő az a folyamat, hogy Sarkozy elnökké választása után Franciaország katonai, és gazdasági egyezmények sorát kötötte olyan országokkal, mint például Líbia, vagy Algéria. A Perzsa-öbölben, az USA hagyományos befolyási övezetében pedig nemsokára francia haditengerészeti bázist létesítenek, miután Sarkozy idén januárban erről szóló megállapodást írt alá az Egyesült Arab Emírségekkel. (Páll 2008). Ezt a lépést szintén a független francia külpolitika megnyilvánulásaként értékelem, Sarkozy a katonai bázis létrehozásával, és az állandó francia katonai jelenléttel is jelezni próbálja Franciaország súlyát az arab térségben.

Ami Irakot illeti, elmondható, hogy mára az ebből adódó diplomáciai feszültségek elmúltak. Alapvetően mindig is egyetértés volt Európa, és az Egyesült Államok között abban a tekintetben, hogy Irak problémát jelent a fejlett nyugati világ számára, a véleménykülönbség a problémamegoldás módja volt. Mára azonban mind Párizsnak, mind Washingtonnak, mind pedig a többi európai államnak közös a célja. Egy stabil, demokratikus Irakot szeretne látni. Irak kapcsán úgy látom az Egyesült Államoknak is rá kell jönnie, hogy szüksége van szövetségesekre. Ugyanis bár Irakot, és Afganisztánt is első látásra gyorsan térdre tudta kényszeríteni, a helyzet végleges megoldása a folyamatos terrorista-akciók, és merényletek miatt még egy olyan ország képességeit is meghaladja, mint az Egyesült Államok.

A francia-arab kapcsolatok elemzésénél úgy érzem mindenképpen meg kell említenem a Nicolas Sarkozy egyik legfontosabb külpolitikai céljaként létrejövő Mediterrán Uniót. A javaslat érdekessége az volt, hogy eredetileg az Európai Unió nem mediterrán országai nem lettek volna részei ennek a szövetségnek. A Mediterrán Unió eredeti elképzelése így azonban heves német ellenállásba ütközött, és emiatt úgy tűnt, az elképzelés megbukik. Azonban Nicolas Sarkozy hajlandó volt kompromisszumot kötni Németországgal, így végül a Mediterrán Unió a barcelonai folyamat részeként 43 tagállammal - köztük valamennyi Uniós tagállammal - jött létre 2008 júliusában. Bár Sarkozynek végül nem sikerült elképzeléseit az eredeti formában véghezvinnie, és jelentős kompromisszumokra kényszerült, az elemzők többségétől eltérően a Mediterrán Unió megalkotását én mégis a független francia külpolitika sikerének értékelem. Hogy miért? Egy olyan nemzetközi szervezet megalakításának, mint a Mediterrán Unió, úgy hiszem, mindenképpen van egy olyasfajta üzenete a világ számára, hogy Franciaország nagyhatalmi szerepe nem csak francia illúzió. Franciaország térségbeli adottságait kihasználva 43 országot hozott be a szervezetbe, amely már önmagában is nagy

eredmény. Ezen túl a szervezet 2008 júliusi, párizsi megalakuló ülésén egy asztalhoz tudta ültetni az izraeli, és az arab vezetőket. Szintén Sarkozy közbenjárása indította el a szíriai-libanoni közeledést, amelyről korábban már szóltam. (Lukács 2008). Sarkozy mindezeken túl a Mediterrán Unióban vezető szerepet szán Törökországnak, és Izraelnek. Egyrészt nagyvonalú gesztus ez a francia elnöktől, aki Törökországnak új alternatívát kíván nyújtani az Európai Unióval szemben, míg Izrael említését a francia külpolitika közeledésének egy újabb jeleként értékelem. Másrészt tipikus példája Sarkozy azon retorikai fogásának, amikor különösebb következmények nélkül ígér, vagy mond valamit, amely népszerűségét mindenképpen növeli, tényleges tettekre pedig nem készteti a francia külpolitikát.

Izrael – szakítás, vagy kontinuitás?

„Izraelhez fűződő kapcsolatunkat nem alakíthatjuk folyton annak a függvényében, hogy mit diktálnak az arab társadalmakhoz fűződő érdekeink." (Sarkozy 2006:230). Az Izrael felé való közeledésnek két okát látom. Egyrészt annak a politikának a megnyilvánulását, amelyben Franciaország olyan lépéseket tesz a nemzetközi politikai életben, amely kevésbé osztja meg a fejlett nyugati világot, mint korábban. Izrael korábbinál egyértelműbb elismerése nyilvánvalóan elnyeri annak az Egyesült Államoknak a tetszését, amely országgal Franciaország a kapcsolatok normalizálására törekszik. Másrészt nem hagyhatjuk figyelmen kívül az Izraelhez fűződő francia gazdasági érdekeket sem. Franciaország Izrael hatodik legnagyobb kereskedelmi partnere, és Izraelt is érinti Sarkozy nukleáris diplomáciája, amely során francia segítséggel építenének atomerőművet a zsidó államban. A „nukleáris kapcsolat" mindig is a francia-izraeli viszony meghatározó eleme volt. 1952-ben francia segítséggel alapították meg az Izraeli Atomenergia Bizottságot, majd francia támogatással épült meg a világ szemétől távol, a Negev sivatagban az első izraeli atomreaktor, a nehézvízzel működő Dimona is. A francia-izraeli kapcsolatok okán szólnunk kell arról a több mint 800.000 frankofónról is, akik Izrael területén élnek. Nagyon fontos, hogy lássuk: a francia-izraeli kapcsolatok nagyon hosszú időre tekintenek vissza, és a francia retorika alapján sokkal rosszabbnak tűnnek, mint amilyenek a valóságban. Ennek nyilvánvalóan az a fő oka, hogy Franciaország arab államokhoz fűződő szoros kapcsolatai végett nem állhat ki nyíltan Izrael mellett. Így én személy szerint a francia közeledésnek nem tulajdonítanék akkora jelentőséget, mint sokan teszik azt az arab világban. Sarkozy esetében inkább csak egy hangsúlyeltolódásról van szó, amely jobban kiemeli a francia-izraeli kapcsolatokat. Úgy látom Sarkozy megnyilatkozásai inkább csak gesztusok, különösebb következmények nélkül. Ezt bizonyítja a francia elnök 2008-as izraeli látogatása. Sarkozy előtt utoljára 1982-ben szólalt fel francia elnök a Knesszetben. Sarkozy élesen kritizálta az Izraelre veszélyt jelentő Irán nukleáris fejlesztéseit, és a Tórából idézett. Első hallásra ez tényleg a gaulle-ista, látszólag Izrael-ellenes politika megtagadását jelenti. Azonban ha jobban belegondolunk, Chirac is ellenezte az iráni nukleáris fejlesztéseket, a Tórából való idézésnek pedig az Izraelben történő népszerűségszerzésen kívül más komolyabb következménye gyakorlatilag nincs. Ugyanilyen megnyilatkozása volt Sarkozynek a Mediterrán Unióval kapcsolatban, amelyben Izraelnek vezető szerepet szán. Sarkozy mindezektől függetlenül nem tagadhatja meg az arab államokat, éppen ezért továbbra is kiáll az önálló Palesztin Állam, és Jeruzsálem megosztása mellett. Ennek egyébként rögtön hangot is adott másnap, amikor a palesztin vezetővel, Mahmoud Abbas-szal tartott közös sajtótájékoztató során egyenlőségjelet tett a zsidókat a múltban ért igazságtalanságok, és az Izrael által Palesztinával szemben elkövetett állítólagos igazságtalanságok közé. Nyilvánvaló, ha ezt a kijelentését egy nappal korábban a

Knessetben teszi, hangos nemtetszést váltott volna ki a zsidó állam vezetőinek körében.[22] Úgy gondolom, Nicolas Sarkozy két nap alatt bizonyította, hogy bár lényegesen barátságosabb hangot üt meg Izraellel kapcsolatban, ezt nem a francia-arab kapcsolatok kárára teszi. Tehát Sarkozy Izrael esetében is kitart a gaulle-ista külpolitika mellett, amely egyensúlyra törekszik az arab-világ, és Izrael között. Az alcímben feltett kérdésre, hogy Sarkozy Izrael-politikája szakítás-e, vagy kontinuitás, a következőképpen válaszolnék. Szerintem mindkettő. Szakítás a kemény retorikával, és folytatása a szoros francia-izraeli kapcsolatoknak.

Sarkozy nukleáris diplomáciája

Franciaország a hatvanas évektől folytat nukleáris kísérleteket. A hidegháborúban a francia nukleáris fegyverkezés, a *force de frappe*, a francia nagyhatalmiság egyik alapvető attribútumának számított. A nukleáris fegyverek birtoklása a mai napig az elrettentés erejével bír, de Franciaország egyre inkább kezdi felismerni a nukleáris energia békés célú felhasználásából eredő gazdasági előnyöket is. Franciaország napjainkban a világ második legnagyobb atomenergia termelője az Amerikai Egyesült Államok után. Franciaország 19 atomerőműve és 59 reaktora az ország villamos energia termelésének 75 százalékát, teljes energia-szükségletének pedig 40 százalékát teszi ki, amely világviszonylatban egyedülálló, ezek az adatok pedig Franciaországot az atomenergia legnagyobb nettó exportőrévé teszik a világon. (Steingart 2010). Az Areva állami konszern révén Franciaország mára a világ 40 országában van jelen. Sarkozy elnök eddigi hivatali ideje alatt kulcsszerep jutott a nukleáris szektornak a francia külpolitikában. Franciaország elsődleges célja, hogy bizalomépítő lépésekkel elfogadtassa a nukleáris energiát európai, és globális szinten egyaránt, és az így megnövekedő területen piacot szerezzen. Nicolas Sarkozy hatalmas energiával vetette bele magát atomenergetikai stratégiai együttműködések kialakításába Európában, Afrikában a Közel-, és Távol-Keleten. A francia nukleáris energia-diplomáciát mind diplomáciai, mind geopolitikai, mind katonai, de legfőképpen gazdasági érdekei motiválják. Sarkozy ezzel a francia külpolitika, és diplomácia egyik prioritásává tette az atomenergia kérdését és további támogatókat kíván megnyerni a nukleáris energia békés célú felhasználására. Sarkozy Franciaország gazdasági, és geopolitikai érdekeinek megvalósítása érdekében nem csak a politikailag stabil, fejlett országokban népszerűsíti energiapolitikáját, amellyel sokak nemtetszését vívja ki. Hivatalba lépése óta több milliárd dollár értékben írt alá szerződést Algériával, Líbiával, Marokkóval, Katarral, és az Egyesült Arab Emirátusokkal. Az országokat egyre inkább sújtó energiafüggőségi problémák, az energiaárak gyors változása, a globális klímaváltozás fenyegetései arra ösztönzik az államokat, hogy más, a fosszilis energiahordozókat helyettesítő energiaforrásokra építsék energiapolitikájukat. Ezt az igényt ismerte fel Franciaország, amikor a nukleáris szektorban szerzett tapasztalatait kihasználva megindította a nukleáris technológia terjesztésére, és értékesítésére irányuló programját. A Föld egyre növekvő energiaigényei, és a nemzetközi politikai napirenden egyre fontosabb pozíciót elfoglaló környezetvédelem kérdése miatt tehát a nukleáris energia jelentősége növekedni látszik, ebben a folyamatban pedig vélhetően vezető szerepet fog vállalni a francia külpolitika. (Steingart 2010). Franciaország a nukleáris energia terjesztése

[22] http://www.worldpoliticsreview.com/articles/2349/nicolas-sarkozy-a-true-friend-of-israel. 2010. április 16.

kapcsán is egyensúlyra törekszik a térségben. Láthattuk, hogy mind az arab államok, mind pedig Izrael a nukleáris diplomácia lehetséges célpontjai között van.

2.3 Konklúzió

Összefoglalva az elmondottakat, úgy vélem Sarkozy elnök alapvetően nem szándékozik megváltoztatni Franciaország kialakult Közel-Kelet-, illetve arab-politikáját. Az arab térség ugyanolyan fontossággal bír az új francia elnök számára is, mint korábban. Ugyanakkor megfigyelhető a hangnem finomítása Izraellel kapcsolatban. Úgy vélem, Sarkozy elnöki ciklusának első felében azokat az árkokat próbálja beásni, amelyek elődei túlságosan merev külpolitikái következtében keletkeztek. Ebbe a stratégiába illeszkedik bele az Egyesült Államok, és Izrael felé való francia külpolitikai nyitás. Nem foglal állást egyértelműen Izrael mellett, és ezt nem is teheti a megismert francia-arab kapcsolatok mélysége miatt. Azonban mindeközben elismeri Izraelt, de ugyanúgy kiáll az önálló Palesztin Állam megalapításának szükségessége mellett is. Korábban nem látott gesztusokat tesz Izrael felé, miközben biztosítja az arab országokat hűségéről, és tovább mélyíti a gazdasági kapcsolatokat velük. Egyértelműen ki merem tehát jelenteni, hogy Sarkozy az arab térségben nem szakít a gaulle-ista külpolitikával. Mint már említettem, Izrael elismerésével csak a hangnemet finomítja, megpróbálja megszüntetni azt a Franciaországról kialakult képet, amely egy elutasító, mereven saját elképzeléseihez, és világképéhez ragaszkodó országot mutat. Izraelhez továbbra is nagyon szoros gazdasági kapcsolatok fűzik Franciaországot. A gazdasági kapcsolatok szorossága kiemelt fontossággal bír az egész térségben, ezt nem csak Izrael, de Irak kapcsán is megfigyelhettük. Láthattuk, hogy Sarkozy politikája tökéletesen követi azon francia külpolitikai hagyományokat, amely szerint Franciaország úgy palesztinpárti, hogy közben nem Izrael-ellenes. Az *indépendance* politikája, és a francia hídépítő szerep a térségben eközben továbbra is él. Láthattuk ezt a Mediterrán Unió kialakításánál, a francia nukleáris diplomácia kapcsán, vagy a Szíriával szembeni nyitás apropóján. Úgy látom, hogy a francia-szír kapcsolatok felerősítésével Franciaország egy erős szövetségest keres a térségben, amely szövetséges által a közeljövőben kulcsszerepet játszhat az iráni helyzet megoldásában. Mindemellett Franciaország az amerikaiak mellett katonai erővel is megjelenik a térségben, ami egyrészt jelzi az arab világgal kapcsolatos francia célok komolyságát, továbbá jelzi azt is, hogy a közeljövőben a kapcsolatok csak erősödhetnek.

3. Franciaország és az Egyesült Államok

3.1. Chirac és a jenki-fóbia

Az Amerikai Egyesült Államok a második világháborút követően szuperhatalommá vált. Egy olyan hatalommá, amely mind politikai, mind gazdasági, mind pedig katonai erejét tekintve egyeduralkodó, és gyakorlatilag azt tehet meg a nemzetközi politikai életben, amit csak szeretne. Az amerikai dominancia globális szinten gyakorlatilag minden más hatalmat kiszorított a döntési helyzetből, így Franciaország is egyértelműen alárendelt helyzetbe került.

A francia-amerikai szembenállás okai

Önmagában ez a tény már elég is lenne ahhoz, hogy megértsük azt a rideg ellentétet, amely a francia-amerikai kapcsolatokat jellemezte a hidegháborúban, és az azt követő bő másfél évtizedben. Hiszen az alárendeltség nem egyeztethető össze sem a multipolarizmussal, sem a francia nagyhatalmisággal, ráadásul egy alávetett állam nyilvánvalóan nem tud független politikát sem folytatni. A francia külpolitika alapvető jellemzőinek ellehetetlenítésével tehát az amerikai dominancia jelentősen korlátozta Franciaország külpolitikai mozgásterét. Amellett, hogy az Egyesült Államok külpolitikája a világ dominálására irányult, és így a francia nagyhatalmiságot korlátozta, szintén meg kell említeni, hogy egy másik olyan jelenség is feszül a két állam között, amely lehetetlenné tette a szorosabb együttműködést. Ez a nemzeti ideológiára épített különlegességtudat. Mindketten projektív külpolitikát folytatnak, amely a saját politikai, gazdasági, és kulturális hatalom nemzeti területen kívülre való vetítésének szándékát jelenti. (Charillon 2002). Így mindketten azt hiszik, hogy az ő politikai kultúrájuk tartalmazza azokat az értékeket, amelyeknek a nemzetközi rendszer alapjait képezniük kell. Az emberiség egészére érvényesnek tekintett értékek, és megvalósítási módozatok exportálására törekvő küldetéstudat tehát mind az amerikai, mind pedig a francia külpolitika alapvető vonása. Könnyen belátható, hogy az *exception française* és az *american way of life* találkozása a nemzetközi térben számos konfliktus forrása lehet. Még akkor is, ha ezek az alapvető értékek (pl. szabadság, demokrácia) gyakorlatilag ugyanazok. A gaulle-izmus a független francia külpolitika veszélyeztetőjét látta az Egyesült Államokban. Az Amerika-ellenesség egy idő után olyan szintet ért el, hogy Franciaország az Egyesült Államokkal szemben határozza meg identitását.

A francia politikai erők, és így a francia emberek egy része minden Franciaországot ért kedvezőtlen hatásért - mint például az Európai Unió keleti bővítéséért, a fiskális, és szociális dömpingért, a Franciaország számára kedvezőtlen túl erős euróért - a szabad piaci kapitalizmust, és így közvetve az angolszász világot, és az Egyesült Államokat tette felelőssé. (Loppert 2007:111). Szintén az Egyesült Államokkal azonosították a globalizációt, azt a folyamatot, amely során a franciák a gazdaság, és a kultúra területén is egyre erősödő amerikai jelenléttel szembesültek. Ez alapján egy olyan kép alakulhatott ki az emberekben, amely szerint a francia-amerikai kapcsolatok alapvetően

rosszak. Ezt a képet szeretném picit árnyalni. A Pew Center által 2003-ban készített felmérés kimutatta, hogy a franciák mindössze 21%-a gondolja úgy, hogy a probléma alapvetően az Egyesült Államokkal van. A megkérdezettek 74% viszont úgy vélekedett, hogy George W. Bush a francia-amerikai kapcsolatok megromlásának fő oka.[23] (lásd 1. ábra). Szintén érdekes megfigyelni, hogy az amerikaiakról a francia lakosság 58%-a akkor sem volt rossz véleménnyel, amikor George W. Bush népszerűsége az iraki háború idején a legalacsonyabb volt. (lásd 3. ábra). Következésképpen nem feltétlenül értek egyet azokkal, akik azt mondják, a francia-amerikai kapcsolatok eredendően rosszak. Még akkor sem értek ezzel egyet, ha tudom, az ellenszenv nem egyoldalú. Az amerikaiak ugyanis egyenlőségjelet tettek a franciák multilateralizmusra irányuló törekvései, és az Egyesült Államok hiperhatalmának korlátozása között. (Varga 2009:8).

Francia nem az iraki háborúra

Amikor Jacques Chirac átvette az elnöki hatalmat, Franciaország épp a helyét kereste a megváltozott politikai térben. A hidegháborúban Franciaország a valós erejénél egy sokkal jelentősebb szerepet játszhatott, amely során a két tömb közötti lavírozó politikája számos lehetőséget biztosított arra, hogy hallathassa hangját. Ettől függetlenül természetesen Franciaország mindig is a nyugati világhoz tartozott, csak éppen a többi kapitalista országnál sokkal jobb kapcsolatot tartott fenn a Szovjetunióval, amelyet a szovjetekkel kötött számos bilaterális szerződés is bizonyít. Ezen kívül Franciaország megengedhetett magának olyan diplomáciai lépéseket is, mint például a kommunista Kína elismerése. A független francia külpolitika újabb megnyilvánulásaként Kína elismerésével párhuzamosan Franciaország nem szakította meg kapcsolatait Tajvannal sem, a két Kína elismerése így egy meglehetősen egyedi jelenség volt a hidegháborús világban.[24] A bipoláris rendszer felbomlását követően a franciák természetesen továbbra is igényt tartottak az ország nagyhatalmi státuszára, azonban a gyengeség jelei egyre nyilvánvalóbbá váltak. A francia-amerikai kapcsolatok a 2003-as Irak elleni amerikai támadás során jutottak mélypontra. Franciaország levonta a második Öböl-háború okozta negatív tapasztalatokat. A Sivatagi Viharban az elsők között állt a szövetséges csapatok mellé, amely lépéssel kockára tette az évtizedek során kialakult baráti, és gazdasági kapcsolatait az arab államokkal. 2003-ban Chirac elnök másként döntött. Döntésének érzésem szerint a következő okai voltak. Először is nem akarta ismét kockára tenni a francia-arab kapcsolatokat, amelyek a francia külpolitika egyik legfontosabb elemét képezik. Az előző fejezetben láthattuk, hogy Franciaországnak jelentős gazdasági érdekeltségei voltak Irakban. Másodszor az iraki háborút a francia társadalom egésze, illetve az összes politikai párt egyhangúan elutasította. Chirac nem akarta kockáztatni a háború felvállalásával járó esetleges belpolitikai feszültséget, és megosztottságot. Harmadszor, Franciaországnak immár tekintettel kell lennie egyre terebélyesedő muzulmán kisebbségére, amelynek véleményét ma már nem szabad figyelmen kívül hagynia egyetlen francia elnöknek sem. Negyedszer, Chirac felmérte a terrorizmus esetleges Franciaországra való továbbterjedésének veszélyét, amikor nemet mondott az iraki háborúra. Ráadásul bár az Egyesült Államok az iraki inváziót a terrorizmus elleni harc egyik állomásaként harangozta be, a franciák végig kitartottak azon álláspontjuk mellett, hogy Irak nem rendelkezik sem vegyi fegyverekkel, sem

[23] http://people-press.org/reports/pdf/185.pdf. 2010. április 6.

[24] Más kérdés, hogy nem sokkal ezt követően Csang Kaj-sek, Tajvan elnöke szakította meg a diplomáciai kapcsolatokat Franciaországgal.

pedig bizonyítható kapcsolattal az Al-Kaida felé. Ugyanakkor a legfontosabb érv valószínűleg az volt, hogy Saddam Hussein koncessziós jogokat kívánt adni az iraki olajmezők kitermelésére mind a francia, mind pedig az orosz fél számára. Nyilvánvaló, hogy Irak amerikai vezetéssel történő megszállása ezen hatalmas haszonnal kecsegtető szerződéseket semmissé tette volna.

Ha Chirac döntésének következményeit vizsgáljuk, az eredmény kettős képet mutat. A háborúellenes koalíció élére állva Franciaország visszanyerte az arab országok bizalmát, és elismerését, morális tekintélye pedig globális mértékben megnőtt, hiszen a közvélemény szemében a nemzetközi jog tiszteletben tartása mellett tette le a voksát. Chirac szintén széles konszenzust tudott kialakítani Franciaországon belül, személyes népszerűsége pedig ekkor volt a legmagasabb.[25] Más kérdés, hogy a francia külpolitika ahhoz nem volt elég erős, hogy az említett morális győzelmet valós politikai győzelemmé alakítsa. A háború ellenzése közelebb hozta egymáshoz a francia, német, orosz hármast, azonban a szövetséget nem sikerült Irakot követően hosszabb távú célok érdekében fenntartani. A mérleg másik oldalán pedig ott van az Egyesült Államok, amely minden létező fórumon megpróbálta lejáratni Franciaországot, és árulónak, valamint Szaddám barátjának nevezte azt. (Gazdag 2007). Chirac az iraki háború elítélésével aláásta Washingtonhoz és Londonhoz fűződő, amúgy sem túl baráti viszonyát. Szintén megosztotta az Európai Uniót, amely során hevesen bírálta az újonnan csatlakozó, és az iraki invázió mellett egyöntetűen állást foglaló kelet-közép európai államokat, és szembehelyezkedett az egyébként jó viszonyban lévő törökökkel, amikor igyekezett megakadályozni, hogy a NATO-tól védelmet kapjanak. Az arab országokban az iraki nem okán szerzett népszerűség nem ellensúlyozhatta azokat a veszteségeket, amelyeket Párizs fellépése az európai színtéren okozott. (Gazdag 2007). Ekkor úgy tűnt tehát, hogy Jacques Chirac végleg beáldozta az amerikai kapcsolatokat, még akkor is, ha maga Chirac elnök valószínűleg a legkevésbé volt Amerika ellenes az ötödik köztársaság többi korábbi elnökéhez viszonyítva. Úgy látom, hogy bár Chiracnak mind tágabb, mind szűkebb környezetében meghozta a pillanatnyi népszerűséget az iraki háború elutasítása, a francia külpolitika számára inkább káros volt a döntés, mint hasznos.

Az amerikai kapcsolatok

Érdemes megnézni, hogy a francia-amerikai, illetve egy kicsit kitágítva, az európai-amerikai kapcsolatokra mennyire jellemző az interdependencia akár gazdasági, akár biztonságpolitikai szinten. Ami Franciaországot illeti, az nyilvánvaló, hogy gazdaságilag erősen elkötelezett az Egyesült Államok felé. Amerika számít Franciaország Európán kívüli legfontosabb kereskedelmi partnerének. 2008-ban mind az amerikai import, mind pedig a tengerentúlra irányuló export 5-6%-os részesedéssel bírt a francia külkereskedelmi mérlegben.[26] Bár biztonságpolitikailag Franciaország mindent megtett annak érdekében, hogy az amerikai vezetés alóli NATO-nak egy európai haderő felállításával ellenpólusát képezze, az erre irányuló törekvések sikertelenségének következtében a mai napig függő helyzetben van. Az Egyesült Államok bár nyilvánvalóan a világban betöltött gazdasági, pénzügyi, és katonai pozíciójánál fogva kevésbé van függő helyzetben, tudunk említeni olyan területet, ahol egyedül nem képes a helyzet rendezésére. Láthattuk, hogy a terrorizmus elleni harcra

[25] http://people-press.org/reports/pdf/185.pdf. 2010.április 6.
[26] www.insee.fr. 2010. április 11.

hivatkozva lerohant államok, mint Irak, vagy éppen Afganisztán a reméltől lényegesen hosszabb amerikai jelenlétet igényel. Szintén meg kell említenünk, hogy az Egyesült Államok relatív hatalma – a katonai kivételével – minden kategóriában egyértelműen csökken. (Magyarics 2009). Így véleményem szerint a jövőben inkább egy multipoláris világ felé haladunk, amely elősegítheti a francia-amerikai kapcsolatokat is. Összefoglalva azt hiszem elmondható, hogy az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti stratégiai szövetség jelentőségét aligha lehet vitatni. Az egyenlő felek közötti, közös értékeken és érdekeken alapuló együttműködésnek nincs más alternatívája. Tény, hogy az Egyesült Államok, és az Unió számos kérdésben gyökeresen eltérő álláspontot képvisel, ahol nagyon messze van még a konszenzus lehetősége. Ugyanakkor a fundamentalista terrorizmus világméretű hálózata, a tömegpusztító fegyverek terjedése, és azok illetéktelen, és felelőtlen kezekbe jutása, az energiabiztonság kérdése, a klímaváltozás, a szegénységben élők számának radikális növekedése mind olyan probléma, amelyben a felek egyetértenek, és amely problémák megszüntetése érdekében közös erővel kell fellépniük. (Szent-Iványi 2005). Külön-külön az Európai Unió, és az Egyesült Államok erejét is meghaladhatja az említett problémák megoldása. Véleményem szerint e kérdésekben csak az együttműködés nyújthat garanciát a sikerre, és ez a jövőben az európai-amerikai kapcsolatoknak egy nagyon stabil alapot adhat.

3.2. Sarkozy az amerikai

Az Egyesült Államok az a terület, ahol első ránézésre a legnyilvánvalóbbnak tűnik az, hogy Nicolas Sarkozy szakítani próbál elődei külpolitikájával. Sarkozy már a kampány során hangoztatta, arra törekszik, hogy az iraki válság következtében mélypontra jutott kapcsolat javuljon, sőt egyenesen barátivá váljon. „Szeretném, ha megerősödnének kapcsolataink az Egyesült Államokkal. Franciaország egészen különös helyzetben van. Az ország elitjének egy része utálja, vagy legalábbis rendszeresen kritizálja, és gúnyolja Amerikát. (...) Nem kell különösebb nemzetközi stratégának lenni ahhoz, hogy megértsük, a jó viszony Amerikával saját érdekünk.” (Sarkozy 2006:228).

Sarkozy amerika-politikájának mozgatórugói

Nicolas Sarkozy tehát megtette azt a lépést, amely Jacques Chirac alatt elképzelhetetlen lett volna. De amint ez az alábbiakból majd világosan kiderül, ezzel a lépésével Nicolas Sarkozy nem a gaulle-ista, sokak szerint Amerika-ellenes francia külpolitikával szakított. Ugyanis véleményem szerint a gaulle-ista külpolitikára nem az Egyesült Államok elutasítása a jellemző, hanem a francia nagyság, és függetlenség maximalizálása, valamint egy multipoláris világ kialakítása. Más kérdés, hogy az utóbbi fél évszázadban pont az Egyesült Államok volt az a hatalom, amely ezen célok elérésében Franciaországot a leginkább korlátozta. Kijelenthető, hogy Sarkozy ez esetben sem a célokkal, hanem az eszközökkel szakít. A cél továbbra is a francia mozgástér bővítése, csak ezen túl nem az Egyesült Államokkal szembehelyezkedve, hanem annak támogatásával.

Sarkozy elnök megtette az első lépést, nyitott az Egyesült Államok felé. Ennek főbb okai azt hiszem teljesen nyilvánvalóak. Mindenekelőtt Franciaország egyszerűen nem teheti meg, hogy tartósan rossz viszonyt tartson fenn a világ első számú gazdasági, politikai, és katonai hatalmával. Amint azt már említettem, Sarkozy felmérte, hogy a mai Franciaországnak nem az Egyesült Államokkal kell rivalizálnia, hanem annak hatalmát elismerve, és azt kiegészítve kell tovább erősödnie nemzetközi szinten.

Mindezeken túl Nicolas Sarkozy nyilvánvalóan személyes vonzódást is érez az Egyesült Államokkal szemben, amelyre úgy tekint, mint az országra, ahol az álmok valóra válnak, és a tehetség, kitartás révén mindenki elérheti céljait. Pontosan egy ilyen Franciaországról álmodik maga az elnök is. Szintén nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy Sarkozy elnök külpolitikai tanácsadója az a Jean-David Levitte, aki korábban Franciaország washingtoni nagykövete volt, így egyrészről nyilvánvalóan erős hatással van az elnök külpolitikájára, másrészről pedig már önmagában Levitte személye jelezheti azt az új transzatlanti politikát, amely a Sarkozy kormányt jellemzi.

A nyitás egyértelmű, ugyanakkor Sarkozy elnök minden nemzetközi fórumon sietett leszögezni, hogy bár Franciaország az Egyesült Államok barátja lesz, de szabad véleménnyel rendelkező barátja, amely fenntartja magának a jogot, hogy másként gondolkozzon. „Az Önök barátja, szövetségese, partnere kívánok lenni, de felegyenesedett barátként, független szövetségesként és szabad partnerként."[27] Sarkozy szavaiból kiderül, hogy Franciaország - bár az Egyesült Államokhoz való közeledése egyértelmű szakításnak tűnik a gaulle-ista külpolitikával – továbbra is ragaszkodik külpolitikájának legalapvetőbb jellegzetességéhez, a függetlenséghez. Minél jobb barátok vagyunk az amerikaiakkal, annál függetlenebbek is vagyunk egyben." – mondta egy ízben a francia elnök.[28] (Kern 2008).

Úgy látom tehát, hogy Sarkozy célja nem önmagában a francia-amerikai barátság megerősítése, és a kapcsolat rendezése volt. Sarkozy felismerte, hogy Franciaország nem versenyezhet az Egyesült Államokkal, és az ország többet fog elérni együttműködve Washingtonnal, mint ellene dolgozva.[29] A franciák által áhított multipolaritáshoz nem az amerikaiak testén át vezet az út, hanem a többi pólust – mindenekelőtt az Európai Uniót – kell felemelni az Egyesült Államok szintjére. A kapcsolat normalizálásán túl a francia elnök célja szerintem az Egyesült Államokkal az is volt, hogy egy stabil, baráti kapcsolatot alakítson ki nem csak az országgal, hanem annak első emberével, Barack Obamával is. Ez a barátság pedig kibővíthetné Franciaország lehetőségeit is a nemzetközi politikai életben, amelynek egy erős amerikai hátszéllel nagyobb esélye van a *grandeur* visszaszerzésére. Ha arra gondolunk, hogy Franciaország fokozatosan veszít európai pozícióiból, míg az örök riválisNémetország egyre erősödik a kontinensen, akkor azt hiszem kijelenthető: Franciaországnak jelenleg nagy szüksége van/lenne az Egyesült Államokra.

Sarkozy számos más megnyilvánulása is azt a szándékot tükrözi, hogy megpróbálja meggyőzni Washingtont arról, hogy a jövőben jó szövetségese lenne. Elég megnézni azokat a térségeket, amelyek az amerikai külpolitika szempontjából jelenleg kiemelt fontossággal bírnak. Afganisztánban továbbra is aktív a francia katonai jelenlét, Sarkozy bár minimális mértékben, de még növelte is a francia csapatok számát. Iránnal kapcsolatban Nicolas Sarkozy elődjénél sokkal markánsabb véleményt képvisel: „A közel-keleti problémák Iránban csúcsosodnak ki (…) Iránnak választania kell az iráni bomba, vagy Irán bombázása között." (Varga 2009:10). Ugyanakkor ismét csak érzékeltetni szeretném, hogy a francia külpolitika – beleértve Jacques Chiracot is – mindig is elítélte az iráni atombombát, de Sarkozy hangsúlyos szavai, mégis azt az

---

[27] Discours devant le Congrès des États-Unis. http://www.elysee.fr, 2010. április 1.

[28] Kern, S. (2008) 'France Wants to Join NATO to Ease the Way for European Defense', 23 April, *World Politics Review Exclusive*, accessed 15 July 2008.

[29] Foucher, Michel [2007]: Quelles frontières et quel projet pour l'Union? www.monde-diplomatique.fr 2010. április 5.

érzetet keltik, mintha Franciaország Irán-politikája új fordulatot vett volna. Szintén ebbe a sorba illeszkedik Izrael nyíltabb elismerése, és az irányában tett gesztusok összessége.

A francia-amerikai közeledés összetevői

Franciaország, és az Egyesült Államok kapcsolata mindent egybevetve talán most nevezhető a legkiegyensúlyozottabbnak az elmúlt ötven évben. Az alapvető dolgokban teljes az egyetértés a két fél között. Ugyanakkor látnunk kell, hogy ez nem csupán Nicolas Sarkozynek köszönhető. Bár nyilvánvalóan megtette az első lépést, és nyitott Amerika felé, ahhoz, hogy a két ország viszonya egy nyugalmasabb periódusba jutott, nagyban hozzájárul az, hogy az Egyesült Államok figyelme olyan területekre összpontosul, amelyek nem számítanak elsődlegesen francia érdekszférának. A nemzetközi viszonyok változása tehát Sarkozy kezére játszik ebben az esetben. Különösen Barack Obama megválasztása óta figyelhető meg, hogy az Egyesült Államok közömbösebben viselkedik Európával szemben. Picit leegyszerűsítve elmondható, hogy Obama azzal nyert választást, hogy megígérte az amerikai katonák hazaszállítását Irakból, és Afganisztánból. Nyilvánvaló, hogy elnöki ciklusának eddig eltelt időszakában elsősorban ezekre a területekre összpontosított, hiszen mind belpolitikailag, de azt hiszem külpolitikailag is súlyos presztízsveszteséget jelentene egy afganisztáni kudarc. Sokan, így Nicolas Sarkozy is csalódtak Obamában, ugyanis a hatalmas várakozással megválasztott amerikai elnök túlságosan fegyelmezettnek mutatkozik a nemzetközi kérdésekben.[30] Obama ugyanúgy a remény, és a változás ígéretével lett elnök, mint Sarkozy, és mindketten változást ígértek elődeik George W. Bush, illetve Jacques Chirac politikájához képest. A forradalmi változások helyett azonban a két ország kapcsolata úgy tűnik egy adott ponton megfeneklett. Az ebből adódó csalódottság érthető. Franciaország ugyanis láthatóan mindent megtesz annak érdekében, hogy bizonyítsa, az Egyesült Államok számíthat rá. Láthattuk, hogy Sarkozy kezdeményezte a francia-amerikai viszony felülvizsgálatát, átértékelte Franciaország Izrael-politikáját, visszaléptette Franciaországot a NATO-ba, növelte az afganisztáni francia csapatok számát, és konzekvensen elítéli Irán nukleáris fegyverkezését. Érdekes módon azonban úgy tűnik, hogy a francia szemszögből minden idők legnépszerűtlenebb amerikai elnökét váltó Barack Obama nem képes megfelelni sem Sarkozy, sem pedig a francia nép igényeinek. Így az a francia terv, hogy az ország az Egyesült Államok első számú partnere, és bizalmasa lesz Európában, nem látszik valószínűnek. Az Egyesült Államok a francia lépések ellenére nem tekint máshogy Franciaországra, mint a többi európai országra.

Mivel mindkét országban az elnöknek nagyobb szerepe van a fennálló kormányzati rendszerek természetéből adódóan, véleményem szerint a francia-amerikai kapcsolatokra lényeges hatással van a mindenkori két elnök egymáshoz való viszonya. Ha Nicolas Sarkozy viszonyát vizsgáljuk az időközben egymást váltó két amerikai elnökhöz, akkor meglehetősen érdekes eredményt kapunk. Ugyanis Sarkozy sokkal jobb, már-már baráti viszonyt tartott fenn az egész Franciaországban gyűlölt ex-elnökkel, George W. Bush-sal, míg az Obamával való kapcsolata legalábbis rideg, és távolságtartó. Ennek okát abban látom, hogy George W. Bush személye - akit arrogáns

[30] A Rasmussen Reports által 2009-ben Franciaországban készített felmérés szerint arra a kérdésre, hogy az Egyesült Államok helyesen dönt-e a világ sorsát illetően, a válaszadók 91%-a válaszolt igennel, míg egy évvel korábban (George W. Bush elnöksége alatt) mindössze 13%-uk. (lásd 4. ábra).

külpolitikája miatt egy magas fokú ellenszenv vett körül az egész világon – olyan mértékben elszigetelődött a világpolitikában, hogy mindenképpen pozitívan állt Nicolas Sarkozyhez. A viszonyt tovább rontotta a francia elnök egy 2009. áprilisi kijelentése, amelyben a következőképpen jellemezte Barack Obamát: „Gyenge, tapasztalatlan, rosszul megválasztott, sosem vezetett egy kabinetet." (Van Herpen 2010). Ezen szavak következményeként véleményem szerint nem számíthatunk a közeljövőben a francia-amerikai kapcsolatok jelentősebb további javulására.

Ugyanakkor véleményem szerint a jelenlegi, jónak mondható francia-amerikai kapcsolatok is torzítanak, és picit megtévesztőek. Bár ránézésre a kapcsolat stabil, és baráti, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy amióta Nicolas Sarkozy ellátja az elnöki teendőket, nem nagyon tudunk olyan példát felhozni, ahol a francia, és az amerikai érdekek ütköztek volna. Ráadásul kezdetben Jacques Chirac is Amerika-barát elnökként indult, aztán belátta, hogy egy francia elnöknek nagyon nehéz elfogadtatnia magát, ha az Egyesült Államok „szolgálatlába áll". Vajon Sarkozynek sikerül-e ez, vagy ő is belátja, hogy Franciaország, és az Egyesült Államok hosszú távon nem fér meg egymás mellett? Úgy gondolom, ahhoz, hogy reális képet kapjunk arról, hogy mi változott, illetve változott-e bármi a két ország kapcsolatában, meg kell várnunk az első jelentős konfliktust, illetve azt, hogy Európa, és Franciaország ismét az Egyesült Államok látóterébe kerüljön. Ha azt vesszük figyelembe, hogy milyen mértékben halad az amerikai csapatkivonás Afganisztánból, illetve milyen drasztikus mértékben csökken Barack Obama elnök népszerűsége, akkor nem lennék meglepve, ha már nem Barack Obamának hívnák az Egyesült Államok elnökét akkor, amikor ez az említett első konfliktus/érdekellentét bekövetkezik.[31]

Franciaország és a NATO – a függetlenség feladása?

Szintén az Egyesült Államokkal kapcsolatban említeném meg Nicolas Sarkozy egy olyan lépését, amelyet sokan a független francia külpolitika feladásának tartanak. Ez a lépés Franciaország visszatérése a NATO katonai struktúrájába. Véleményem szerint Sarkozy lépésével semmiképp sem szenved csorbát a francia külpolitikai függetlenség, és önmagában ettől a lépéstől semmivel sem lesz Sarkozy külpolitikája atlantistább, mint Chiracé volt. Jacques Chirac ugyanis elnöksége során már megpróbálta visszaintegrálni Franciaországot a NATO-ba, akkor azonban ez az elképzelés még nem járt sikerrel, bár 2006-ra Franciaország az Egyesült Államokkal, valamint Németországgal együtt a NATO műveletek első három finanszírozója lett. (M. Szebeni 2008:5). A NATO-missziókban a franciák 1600 emberrel 2008-ban a KFOR harmadik, míg mintegy 3000 fős kontingensével az ISAF negyedik legnépesebb kontingensét alkották. (Türke 2009:82). Sarkozy egyébként ugyanazokkal a feltételekkel léptette vissza Franciaországot, amelyeket annak idején Chirac is támasztott. Elvárta az amerikai beleegyezést egy független európai védelmi képesség létrehozásához, és a vezető francia szerepet a NATO parancsnoki struktúrájában. A francia EU ügyekért felelős államtitkár Jean-Pierre Jouyet szavai is ezt támasztják alá: "Nyitni akarunk a NATO felé (…) De hogy tisztán lássanak: Csak akkor vagyunk készek a nyitásra, ha az amerikaiak engedélyezik egy valódi európai biztonsági, és védelmi politika erősítését."

[31] A CBS News felmérése alapján 2010 elejére az amerikai elnök népszerűsége csaknem fele a beiktatásakor mérteknek. A 2008 végén még kiemelkedően magas, 83%-os népszerűséggel rendelkező Obama másfél év alatt majd 40 százalékpontot esett, és 2010 januárjában 46%-on állt.

(Kern 2008). Szintén sokan hiszik úgy, hogy amikor 1966-ban De Gaulle az Egyesült Államoktól való távolságtartás jegyében kiléptette Franciaországot a NATO-ból, akkor az ország minden kapcsolatot megszakított a katonai szervezettel. Ez azonban egyáltalán nincs így. Franciaország csak a NATO katonai szervezetéből lépett ki, az Észak-atlanti Szerződésnek továbbra is tagja maradt. Franciaország már a visszalépés előtt gyakorlatilag 90 százalékban a NATO tagja volt, és 38 NATO-bizottságból 36-ban volt jelen. (Türke 2009:65). Ha a 2009-es francia lépés jelentőségét vizsgáljuk tehát, az összkép meglehetősen felemás képet mutat. Franciaország úgy lépett vissza a katonai szervezetbe, hogy onnan igazából soha nem is lépett ki. Ráadásul a NATO jelentősége folyamatosan csökken, az Egyesült Államok amikor csak lehet, megkerüli. (Türke 2009:84). Ezek után az egész procedúrát inkább egy nagyszerű retorikai fogásnak ítélem meg, amely Sarkozy Franciaországát jobb színben tünteti fel az angolszász világban. A NATO-ba való visszalépés csak egy újabb szimbolikus szakítás a múlttal, és nem tekinthető Franciaország függetlenségének feladásaként.

3.3. Konklúzió

Nicolas Sarkozy felforgatta az állóvizet. Új Amerika-politikát hirdetett, de vajon tényleg új Amerika-politikát is csinál? Véleményem szerint alapvetően nem. Bár tagadhatatlan, hogy a két ország kapcsolata jobbá vált Sarkozy elnöksége alatt, azonban sokkal lényegesebb azt megnéznünk, hogy Sarkozy miért közeledik az Egyesült Államokhoz. A francia elnök meglátásom szerint inkább csak egy eszközként tekint az Egyesült Államokra, egy eszközre, amelynek segítségével ellensúlyozhatná Németországot, és Oroszországot az öreg kontinensen. Ott, ahol a *grandeur* érvényesíthető, ahol Franciaországnak vezető hatalomnak kell maradnia. Sarkozy elnök nyilvánvalóan tisztában van vele, hogy az Egyesült Államok barátságával most csak nyerni lehet. Véleményem szerint tehát Franciaország Egyesült Államokkal szembeni minden lépése mögött az a hátsó szándék áll, hogy a saját erejét, és pozícióját erősítse elsősorban Európában, másodsorban pedig az egész világon. Ehhez most megfelelő lenne a nemzetközi környezet is, hiszen az Egyesült Államok elsősorban saját belső problémáival, illetve Afganisztánnal, és a terror ellenes harccal van elfoglalva, mintsem Európával. Más kérdés, hogy bár a konfliktus esélye így meglehetősen kicsi, szintén kisebb az esélye annak is, hogy Franciaország tényleges haszonélvezőjévé váljon az amerikai barátságnak. Franciaországnak be kellett látnia, hogy Európának, és így magának Franciaországnak is szüksége van az Egyesült Államokra. Ezt támasztotta alá érzésem szerint a legutóbbi pénzügyi világválság is, amivel Európa nem tudott volna egyedül megbirkózni. Ugyanakkor az elhúzódó afganisztáni, és iraki konfliktusok jelzik, az Egyesült Államok hatalmának is megvannak a korlátai, az amerikaiak sem becsülhetik alá az európai szövetséget. Összefoglalva tehát úgy látom, hogy Sarkozy igazából ott sem szakít a gaulle-ista külpolitikával, ahol az a leginkább úgy tűnik. Sarkozy ugyan elfogadja a megváltozott realitásokat, és a francia szerepvesztést, azonban továbbra is mindent megtesz országa felzárkóztatása, és egy erős Európai Unió létrehozása érdekében. A lényegi különbség abból adódik, hogy Chirac-kal ellentétben ezt nem az Egyesült Államokkal szemben, hanem amerikai segítséggel próbálja megtenni. A célok állandóak, azonban a célhoz vezető eszközök ezúttal is mások.

4. Franciaország és Fekete-Afrika

4.1. Chirac és a Françafrique

Franciaországot gyarmatai révén a XIX. század vége óta szoros szálak fűzik Fekete-Afrikához. A második világháború lezárását követően a megváltozott nemzetközi körülmények azonban már nem tették lehetővé a francia gyarmatbirodalom további fenntartását, így az 1960-ra felbomlott. Az Egyesült Államok, és a nyugati világ az Atlanti Chartában lefektetett népek önrendelkezési joga alapján, illetve gazdasági megfontolásból sem támogatta a gyarmatbirodalmak fennmaradását, míg a másik pólus, a Szovjetunió kifejezetten támogatta a népek gyarmati uralom alól való felszabadításának programját. Franciaország nehezen emésztette meg gyarmatai elvesztését, ugyanis e területek – beleértve Fekete-Afrikát is – a *grandeur et gloire* alapján a francia nagyhatalmi politika – az arab világ melletti – másik fontos játszóterét jelentették. (Varga 2009:1).

A másik külpolitikai vezérelv, a függetlenség is világosan tetten érhető Fekete-Afrika tárgyalásánál. Ennek oka az volt, hogy a hidegháború nem igazán érintette a térséget. Sem az Egyesült Államokat, sem pedig a Szovjetuniót nem fűzték kiemelten fontos érdekek Fekete-Afrikához. Ez lehetőséget biztosított Franciaország számára, hogy aktív szerepet töltsön be a kontinensen, és ennek az aktív szerepnek volt a következménye, hogy Franciaország a gyarmatbirodalom felbomlása óta továbbra is privilegizált, és sokoldalú kapcsolatokat tart fenn a térség államaival. Ez a kapcsolat a történelmi összefonódáson, a földrajzi közelségen, és a nyelvi, és kulturális rokonságon alapul. Ezek alapján a francia-afrikai kapcsolatok fő meghatározója a francia paternalizmus volt. A francia elnökök, mint Mitterrand, vagy éppen Chirac egy nagyobb Franciaország részeként tekintettek az egykori gyarmatokra. „Afrika még nem érett meg a demokráciára” – válaszolt Chirac egyszer azokra a vádakra, amelyek egyes demokratikus deficittel küzdő, és átláthatatlan üzleti kapcsolatokkal rendelkező afrikai vezetők gyakran feltétel nélküli támogatása miatt érték.[32] Jacques Chirac végig következetesen kiállt a Françafrique, a francia „hátsó udvar” megtartása mellett. Ezt jelzi, hogy ahogy az arab térségben Arábiai Chiracnak becézték, ugyanezt a ragadványnevet Afrikával kapcsolatban is megkapta (Chirac az afrikai). Mégis, a Françafrique felbomlása már Chirac elnöksége alatt megindult.

A francia-afrikai kapcsolatok három fő pillére

A Françafrique Lázár [2007] szerint három fő pilléren nyugodott. A fő pillérek felsorolása mellett a továbbiakban megpróbálom példákkal igazolni a pillérek meglétét először külön-külön, majd egy kiválasztott ország kapcsán egyszerre.

[32] Astier, Henri [2007]: Sarkozy’s Africa policy shift. http://news.bbc.co.uk. 2010. április 8.

Az egyik legjelentősebb pillér a szoros gazdasági-pénzügyi összefonódás volt, mely a francia vállalatok, és tőke fokozott jelenlétét, az élénk kereskedelmi kapcsolatokat, valamint a térséggel kapcsolatban kialakított fejlesztési, és stabilizációs politikát foglalta magában. A francia export 6,21 százaléka irányul az afrikai országokba, míg az import 5,72 származik ezen országokból.[33] Bár a számok önmagukban nem tűnnek jelentősnek, más európai országok hasonló adataival összehasonlítva már kirajzolódik az a szoros gazdasági kapcsolat, amely Franciaország, és különösen Fekete-Afrika országai között áll fenn. Az importtermékek közül különös fontossággal bír a kőolaj, amit a későbbiek folyamán majd részletesebben is tárgyalok.

A francia-afrikai kapcsolatok második tartóoszlopa a francia, és afrikai elnökök közötti személyes, és rendkívül bizalmas viszonyon nyugvó, kivételesen szoros diplomáciai kapocs. A szoros kapcsolat alapját képezte a közös nyelv, valamint a közös történelmi-kulturális hagyományok, melyek nagyban megkönnyítették a kommunikációt, és az együttműködést. Később majd láthatjuk, hogy a hidegháború végével a francia külpolitika prioritásai áttevődtek az afrikai kontinensről. Ezt érezvén az afrikai vezetők kezdték fenntartásokkal kezelni a francia szerepvállalást, a fegyveres konfliktusok számának gyarapodásával, és az erre megoldást egyre kisebb sikerrel találó francia reakciók láttán pedig végleg megkérdőjelezték a Franciaország stabilizáló szerepébe vetett bizalmat. A franciák elleni bizalom gyengülése ellenére, a Françafrique fontossága mellett végig kiálló Jacques Chiracot az arab világ mellett Afrikában is szoros személyes szálak fűzték egyes afrikai államfőkhöz. Chirac ugyanis Afrika kapcsán szembehelyezkedett az akkori szocialista miniszterelnökkel Lionel Jospin-nel, aki Afrika demokratizálása, és a francia befolyás csökkentése mellett tette le a voksát. Így elsősorban Chirac elnöknek köszönhetően, az általa vezetett Franciaország a szoros kapcsolatok okán, illetve Afrika szószólójaként elérte az afrikai államok hűséges diplomáciai támogatását. Az ENSZ-ben például a 2003-as iraki válság kapcsán a legtöbb afrikai állam a francia elképzelés mögé állt.

Végül a kapcsolatok harmadik pillére a francia katonai jelenlét, mely a védelmi szerződések, és a katonai együttműködési megállapodások kiterjedt rendszerén keresztül legitimálta a francia katonai intervenciókat, és biztosította a térség stabilitását, melynek köszönhetően Franciaország „Afrika Csendőrévé" vált. A csendőr szerep azonban nem minden esetben korlátozódott a különböző szerződésekre, és megállapodásokra. Franciaország saját külpolitikai céljai érdekében több ízben is tekintélyelvű, és korrupt rezsimeket támogatott, akár katonai erő alkalmazása árán is. A francia nemzeti érdekek védelme mellett számos esetben így tudta biztosítani a franciabarát uralkodók, illetve kormányzók hatalmának fennmaradását. 1958, és 1995 között a francia hadsereg 30 alkalommal avatkozott be Fekete-Afrika különböző részein.[34] Nyilvánvaló, hogy a francia érdekek előtérbe helyezésével Fekete-Afrika megsegítése a háttérbe szorult. Az öntörvényű francia külpolitikára szolgálhat jó példával Ruanda. Franciaország az apró Közép-Afrikai országban is egy franciabarát, ám korrupt vezetést támogatott mind politikailag, mind pedig fegyverekkel. 1994-ben azonban, amikor kitört az emberiség történetének egyik legvéresebb polgárháborúja a hutuk, és a tuszik között, Franciaország saját állampolgárai kimenekítése után azonnal magára hagyta az országot. A 90-es évekre mindenesetre a harmadik pillér meggyengülni látszott, hiszen a francia külpolitika hivatalos célja az „Afrika

[33] www.insee.fr. 2010. április 19.

[34] http://www.turkishweekly.net/op-ed/2343/from-francafrique-to-eurafrique-with-sarkozy-not-much-of-a-difference.html. 2010 április 15.

biztonságát az afrikaiaknak" elvére épült, amely a saját afrikai kapacitások növelését, és ezzel párhuzamosan a francia katonai jelenlét csökkentését tűzte ki célul.

A három pillér gyakorlati megvalósulásának jó példáját szolgáltatták a francia-gaboni kapcsolatok. Gabon partjainál a hetvenes években bukkantak komolyabb olajlelőhelyekre, a kitermelés pedig a TotalFinalElf francia olajipari óriás segítségével indult meg. Így Gabon lett Franciaország legnagyobb kőolajimportőre Fekete-Afrikában. A szoros gazdasági kapcsolatokat a személyes szálak szorosabbra fűzése követte, amely során a francia elnökök kitűnő kapcsolatot ápoltak Omar Bongo gaboni elnökkel. A francia vezetést nem háborította fel sem Bongo egypártrendszere, sem pedig az a folyamat, amely során az olajkitermelésből származó bevétel Bongo zsebébe, nem pedig az államkasszába került. Így hiába vált Omar Bongo egyes vélemények szerint az egész világ egyik leggazdagabb emberévé, és hiába mutatta ki a Transparence international France, hogy Bongóék csak Franciaországban 70 bankszámlát nyitottak, és 33 értékes ingatlannal rendelkeznek, Gabonban a nép ugyanolyan szegény körülmények között élt, mint máshol Afrikában. Gabon államadósságait ugyanakkor Franciaország elengedte, cserébe a gaboni vezetők bármikor rendelkezésre álltak, ha az ENSZ-ben, vagy bármely más nemzetközi szervezetben egy a francia félnek fontos szavazásra került sor, vagy valamely afrikai ország ellenzékét kellett lecsillapítani, vagy éppen aktivizálni.[35] A folyamatot betetőzte, hogy 1990-ben zavargások törtek ki, amely során a francia hadsereg alakulatai tettek rendet Gabonban, és mentették meg a bajba kerülő elnököt.[36] Jól látható, hogy Gabon kapcsán világosan kirajzolódnak azon pillérek, amelyek Franciaország Afrika-politikáját jellemezték.

A térség francia külpolitikában elfoglalt helyzetét véleményem szerint jól érzékelteti Louis de Guiringaud egykori francia külügyminiszter alábbi mondata: „Afrika az egyedüli kontinens, melyet Franciaország egymagában, saját eszközeivel képes befolyásolni." (Lázár 2007:198). Amikor tehát Fekete-Afrikáról beszélünk, a független francia külpolitika legtisztább megnyilvánulását értjük alatta. Franciaország gyakorlatilag a hidegháború végéig egyeduralkodó volt a térségben, és a francia nagyságot alátámaszthatta, hogy az ország egy egész kontinensre ilyen fokú befolyással bír. A bipoláris rendszer felbomlásával azonban megindultak azok a folyamatok, amelyek a francia-afrikai kapcsolatok megváltozásával jártak. Ennek egyik oka az volt, hogy mint említettem a kétpólusú világrend felbomlása után Franciaország sokáig a helyét kereste a megváltozott hatalmi viszonyok között. Több tényező is szerepet játszott abban, hogy a korábban a független francia külpolitika elsőszámú színhelyeként emlegetett Fekete-Afrika hátrébb került a francia külpolitika preferencia-rangsorában. A megerősödő Németország, az integráció mélyítése, vagy a második Öböl-háború mind olyan kérdések voltak, amelyek azonnal reakciót követeltek meg attól a Franciaországtól, amelynek különösen ébernek kellett lennie, nehogy végérvényesen olyan pozícióba kerüljön, amely nem felel meg a francia *grandeur*, illetve a globális jelenlét követelményeinek. A kisebb kontroll természetesen nagyobb szabadsággal párosult az afrikai kontinensen, így az addig elfojtott törzsi, etnikai, nyelvi, és vallási konfliktusok felszínre törtek, gazdasági válságok alakultak ki, egyszóval az afrikai kontinens destabilizálódott. (Lázár 2007:185). Szintén a francia-afrikai kapcsolatok

[35] Tószegi Barbara [2010]: Obama és Sarkozy egy diktátornak hajbókolt. www.hetivalasz.hu. 2010. április 11.

[36] Hettyey András [2007]: 40 éve hatalmon Afrika legrutinosabb diktátora. www.kitekinto.hu. 2010. április 11.

megváltozását okozhatja két globális szereplő, az Egyesült Államok, és Kína megjelenése a kontinensen.

4.2. Sarkozy és az Euroafrique?

Bár a globalizáció következtében számos afrikai vezető attól tart, hogy Chirac leköszönése után Franciaország Afrika-politikája nem lesz többé kitüntetett pozícióban, ezen félelmeket nem támasztják alá Nicolas Sarkozy szavai. „Meggyőződésem, hogy Afrikát kiemelten kell kezelnünk. (…) Ma még csak az ő problémájuk a szegénység, a kilátástalanság, a jövőtlenség, holnapra már a miénk is. Kontinensünknek semmi esélye a stabilitásra, ha nem vagyunk elég okosak, és nem segítünk gyorsan és hatékonyan Afrikának." (Sarkozy 2006:226). Sarkozy szavaiból kitűnik, hogy a kontinens stabilitásának megőrzése elsődleges francia biztonságpolitikai érdek, hiszen a destabilizáló tényezők felerősödése Franciaországot is közvetlenül érintheti. Elég, ha a terrorizmusra, vagy a bevándorlásra gondolunk. Az új vezérelvek egyike lehet, hogy kapjanak hangsúlyosabb szerepet a francia külpolitikában a humanitárius szempontok, és az emberiességhez való jog. Franciaország igyekszik elősegíteni a demokrácia, az emberi jogok, és az emberi méltóság tiszteletben tartását. Sarkozy szerint az ezen értékekhez való ragaszkodás és azok exportja a francia identitás – és tegyük hozzá a francia kivételesség-tudat része. (Varga 2007). A valóság mindenesetre mást mutat. Sarkozynek tudomásul kell vennie, hogy országa gazdasági, és geopolitikai érdekei előbbre valók, mint az emberi jogok hangsúlyozása. Ezt azzal támasztanám alá, hogy Sarkozy az elmúlt időszakban sorra találkozott az emberi jogokra keveset adó Moamer Kadafi líbiai, és Hugo Chavez venezuelai elnökkel, de számos afrikai diktátorral is eszmét cserélt. A francia diplomácia az őt ért vádak ellenében úgy védekezik, hogy a francia elnök ezeknek a vezetőknek is elmondta, mennyire fontos az emberi jogok tiszteletben tartása. Ugyanakkor véleményem szerint meglehetősen gyenge ellenérvek ezek attól a Franciaországtól, amely afrikai kapcsolatinak átértékelésére törekszik.

Sarkozy és az új afrikai szereplők

Franciaország tehát korábbi jelenlétének köszönhetően különleges politikai, gazdasági, és katonai dominanciával rendelkezik a térségben. Ugyanakkor Afrikával kapcsolatban úgy vélem mindenképpen szólnunk kell a nemzetközi viszonyok jelentős változásáról. Napjainkra ugyanis olyan hatalmak is kezdik felismerni a térség gazdasági lehetőségeit, mint az Egyesült Államok, vagy Kína. Az Egyesült Államokat főleg a terület kőolaj-, és földgázkészletei érdeklik, és ha figyelembe vesszük azt a sebességet, ahogy az amerikaiak megjelentek a kőolajban, és földgázban szintén gazdag Közel-Keleti térségben, akkor nem lehetnek kételyeink afelől, hogy Afrikában is hasonló folyamatnak lehetünk majd tanúi. Ennek kimutatható jeleként az utóbbi időben folyamatosan növekszik a térségben az amerikai kőolajtársaságok beruházása, és egyre több, elsősorban nyugat-afrikai országban nyílik amerikai nagykövetség.[37] Ami Kínát illeti, az ázsiai ország hatalmas nyersanyagéhségét igyekszik csillapítani az afrikai kontinensen, és mára olajimportjának 25 százalékát már az afrikai kontinenssel bonyolítja le. (Lázár 2007:187). A világ két legnagyobb olajfogyasztójának térségbeli megjelenése miatt tehát Franciaország komoly kihívással szembesül majd akkor, amikor

[37] Csizmadia Sándor [2007]: Francia-amerikai szembenállás a Szaharáért. www.kitekinto.hu. 2010. április 7.

arra kerül a sor, hogy érdekeit megvédje Fekete-Afrikában.[38] Bár korábban Sarkozy arról beszélt, hogy örül az olyan hatalmak afrikai szerepvállalásának, mint Kína, vagy az Egyesült Államok, ne legyenek kétségeink afelől, hogy Franciaország elszántan fogja védeni pozícióit a kontinensen.

A továbbiakban a Lázár [2007] által felvázolt, a francia-afrikai kapcsolatok már megismert három fő pillére alapján vizsgálom meg Nicolas Sarkozy eddigi ígéreteit, és tényleges tetteit.

A három fő pillér közül az első, a szoros gazdasági-pénzügyi, és az élénk kereskedelmi kapcsolatok véleményem szerint továbbra is fennállnak. Bár Fekete-Afrika gazdasági jelentősége nagymértékben visszaesett a hidegháborús korszakhoz képest, Franciaország számára továbbra is kiemelt fontossággal bír a térség gazdag ásványkincs készlete. Természetesen Sarkozy soha nem is említette, hogy a szakításnak a francia-afrikai gazdasági kapcsolatok terén kell megtörténnie. Ő csak a kizsákmányolás ellen szólított fel, de úgy vélem ez inkább csak egy népszerű szlogen, mintsem megvalósítható cél. 2008-ban Franciaország Fekete-Afrikából származó kőolajimportja a teljes behozatal majd 30 százalékát teszi ki.[39] Ez a szám véleményem szerint már önmagában is magas, ráadásul Afrika jelentősége, mint kőolajimportőr 2005-től kezdve folyamatosan nő. Az adatokból látható, hogy Franciaországnak létszükséglete, hogy az amerikai, és kínai terjeszkedéssel szemben saját érdekeit meg tudja védeni. Az arab világ tárgyalásánál már láthattuk, hogy a nukleáris diplomácia Sarkozy külpolitikájának egyik legfontosabb eleme. Az atomerőművek energiaellátásában pedig kulcsszerepet játszik Niger, amely jelenleg a francia atomerőművek uránium-szükségletének 40 százalékát biztosítja. A gazdasági kapcsolatok szorossága miatt tehát véleményem szerint nem számíthatunk az első pillér lazulására a jövőben.

A második pillér a francia, és afrikai elnökök közötti személyes, bizalmi viszony. Nicolas Sarkozy szakítást hirdetett azzal a francia külpolitikával, amely. a mindenkori francia elnök afrikai vezetőkkel fenntartott privilegizált kapcsolatait, és bizonyos afrikai vezetők kiemelt támogatását jelentette. Sarkozy beiktatása után egy egészségesebb viszonyt hangoztatott Afrika kapcsán, mely során „egyenlő nemzetek együttműködéséről beszélt."[40] „Hátat kell végre fordítani a „hálózati" politikának (…) Az Afrikával való barátság feltétele a népek barátságánál kezdődik, ez pedig csak a demokratikus intézményrendszerek útján alakulhat ki. Nem lehet mindent az államfők személyes kapcsolataira alapozni, mert a mandátum lejártával a kapcsolatnak is vége." (Sarkozy 2006:227). Nicolas Sarkozy szavait alátámasztva első fekete-afrikai útja során nem valamelyik tradicionálisan francia érdekszférába tartozó országba, hanem Ghánába, és a Dél-Afrikai Köztársaságba, majd pedig Angolába utazott. Azonban ha hozzáteszem, hogy a francia elnököt útján elkísérte a legnagyobb francia cégek vezetői közül mintegy negyven, akkor a francia delegáció afrikai látogatásának célja már mást sejtet. Nevezetesen az említett országok gazdag kőolajkészleteinek, és ásványkincseinek a megszerzését. Az eddig nem szorosan a francia érdekszférához tartozó térségek felé való francia nyitás tehát nem a Françafrique-kal való kapcsolatok lazításából adódik. Éppen ellenkezőleg, Franciaország a már létező szoros kapcsolatait próbálja meg kiterjeszteni Fekete-Afrika más térségei felé is, ennek a terjeszkedésnek a hátterében

[38] 2008-ban az Egyesült Államok 22,5%-t, míg Kína 9,6%-t adta a világ kőolajfogyasztásának. Franciaország 2,3%-kal a nyolcadik helyen állt. www.insee.fr. 2010. április 11.
[39] www.insee.fr. 2010. április 11.
[40] Astier, Henri [2007]: Sarkozy's Africa policy shift. http://news.bbc.co.uk. 2010. április 8.

pedig elsősorban azon gazdasági érdekei állnak, amelyet minden eddiginél jobban veszélyeztet Kína, és az Egyesült Államok.

Végül a francia-afrikai kapcsolatok harmadik pillérét jelenti a kontinensen a francia katonai jelenlét. „Ezzel kapcsolatban szeretném, ha újragondolnánk katonai jelenlétünket is az afrikai kontinensen. Feltétlenül szükséges az mindaddig, amíg a békét biztosítja, megakadályozza a népirtásokat, és csökkenti a feszültségeket. (…) Nem arról beszélek, hogy vonuljunk ki Afrikából, és hagyjuk magukra őket minden francia, és nemzetközi segítség nélkül. Jobban kellene azonban szabályozni, átláthatóbbá kellene tenni a katonai jelenlétet, és habozás nélkül kivonni az egységeket, amennyiben nincsenek meg a demokratikus feltételek." (Sarkozy 2006:228). Sarkozy hozzátette: „Épp ellenkezőleg, azt akarom, hogy Franciaország fokozottabban legyen jelen a kontinensen, együttműködve az Afrikai Unióval, amellyel össze lehetne hangolni a kollektív biztonsági rendszert, hiszen az afrikai biztonság kezelése meghaladja az afrikaiak képességeit."[41] Sarkozy szintén egy EU-misszió felállításának az ötletével állt elő a Csádban kialakult helyzet kapcsán 2008-ban. Csád, és déli szomszédja, a Közép-Afrikai Köztársaság egyaránt francia gyarmat volt, majd ezt követően a francia Afrika-politikára jellemző módon szoros kapcsolatokat tartott fenn az anyaországgal. Az utóbbi időben azonban mindkét országban veszélybe került a franciák által támogatott kormányok uralma. Franciaország kisebb alakulatokkal, pénzzel, fegyverrel és üzemanyaggal már eddig is támogatta Idriss Déby csádi elnököt. Az egyoldalú beavatkozást azonban Nicolas Sarkozy új francia elnökként mindenképpen igyekezett elkerülni. Egyrészt nem néz ki jól, ha egy volt gyarmattartó beavatkozik valamelyik fél mellett egy polgárháborúban, főleg azok után, hogy Sarkozy többször is hangoztatta a francia katonai beavatkozások korlátozását Fekete-Afrikában. Ettől függetlenül 2007-ben még a francia csapatok mentették meg a csádi elnököt a népítélettől. A Le Monde akkor a következőket írta: „Franciaország továbbra is folytatja a térségben régi jó gyarmatpolitikáját: akár elvtelenül is támogatja az érdekeit kiszolgáló afrikai államfőket."[42] A csádi példa alapján úgy tűnik, hogy Franciaország megpróbálja katonai intervencióit az Európai Unió keretein belül folytatni, viszont ezek hátterében továbbra is saját érdekeit követi.

Hogy mit diktálnak Franciaország saját érdekei Fekete-Afrikában? Meglátásom szerint semmiképpen sem azt, hogy Franciaország távozzon a kontinensről, és elvágja meglévő erős kapcsolatait. Úgy látom, hogy a Lázár [2007] által felvázolt három pillér egymással szoros összefüggésben van. Franciaország számára nélkülözhetetlen az afrikai olajimport, viszont ahhoz, hogy erre a jövőben is szert tudjon tenni, úgy érzem a korábbinál is szorosabb személyes kapcsolatokra, és minél lojálisabb franciabarát afrikai elnökökre lesz szüksége. Ahhoz pedig, hogy ezen gyakran korrupt, és antidemokratikus úton hatalomra kerülő elnököket hatalmon tudja tartani egyre hangosabb ellenzékükkel szemben, a jövőben is szüksége lehet katonai erejére. Fekete-Afrika országai mindemellett fontos szavazatokat hoznak Franciaországnak a különböző nemzetközi intézményekben, és nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a francia politikai pártok többségének anyagi bázisa afrikai kapcsolataikon múlik. Ráadásul a Sarkozy-t támogató érdekcsoportok erősen érdekeltek az eddigi Afrika-politika fenntartásában. (Türke 2008).

---

[41] Részlet Nicolas Sarkozy 2008. február 28.-án a Dél-Afrikai Köztársaság parlamentjében elmondott beszédéből. www.ambafrance-rsa.org. 2010. április 16.

[42] www.lemonde.fr. 2010. április 16.

A francia érdekszféra fenntartását jelentősen megnehezíti két olyan globális hatalom megjelenése a fekete kontinensen, mint az Egyesült Államok, illetve Kína. Épp ezért próbálja meg Sarkozy Afrika-politikáját európai keretek közé helyezni, amelyre a csádi beavatkozás kapcsán láthattunk példát. Franciaország meglátásom szerint saját korlátait ismeri fel ezzel a lépéssel, és arra szolgál bizonyítékul, hogy önmagában nem, csak Európával közösen ellensúlyozhatja a globális szereplőket a nemzetközi politikai életben. Mindez azonban semmiképp nem jelenti a francia befolyás gyengülését Fekete-Afrikában.

4.3. Konklúzió

Nicolas Sarkozy szakítását a gaulle-ista külpolitikával az afrikai térség kapcsán sem tudom igazolni. Láthattuk, hogy a francia-afrikai kapcsolatok stabilitását adó három pillér egyike sem látszik összeomlani. A gazdasági kapcsolatok ugyanolyan intenzitásúak, mint korábban. Az afrikai térségből származó kőolaj igen jelentős súllyal bír Franciaország kőolajimportjában, és ennek fenntartása alapvető francia érdek. Bár Sarkozy személyes kapcsolati tőkéje nem hasonlítható össze azzal, amivel Jacques Chirac rendelkezett, úgy vélem Sarkozy is nagy hangsúlyt fektet az egyes vezetőkkel való személyes, és baráti kapcsolatokra. Bár sokan arra számítottak, hogy Franciaország külpolitikájában hátrébb szorul Fekete-Afrika, a nemzetközi környezet változása miatt úgy látom, Franciaország nem teheti meg, hogy kevesebb figyelmet fordítson a térségre. Viszont ezzel összefüggésben azt sem teheti meg, hogy feladja sokszor bírált Afrika-politikáját, amely a gyakran korrupt, és elnyomó rezsimek támogatása miatt sok bírálatot kapott a múltban. A nemzetközi környezet változása, nevezetesen az Egyesült Államok, és Kína megjelenése a térségben Franciaországot saját érdekeinek védelmére készteti. Viszont érdekei védelmére Franciaország saját erejéből semmiképp nem lenne képes. Ezért próbálja meg Afrika-politikáját az Európai Unió keretein belülre helyezni. A fekete kontinens kapcsán is a már jól ismert jelenséggel találkozunk. Franciaország céljai azonosak, azonban az új afrikai szereplők miatt kénytelen a francia érdekeket európai keretek közé helyezni. Hogy ez mennyiben fog sikerülni, az már a jövő kérdése. Összefoglalva tehát kijelenthetem, hogy Sarkozy nem szakít a gaulle-ista külpolitikával Fekete-Afrikában sem. Gazdasági érdekei, és a francia *grandeur* fenntartása miatt erre a jövőben sem számíthatunk.

Befejezés

Amikor Nicolas Sarkozy 2007. május 16-án a Francia Köztársaság huszonharmadik, illetve egyben az ötödik köztársaság hatodik elnöke lett, nem csak a francia nép, hanem az egész világ is egy új kor beköszöntét várta. Különösen annak figyelembevételével, hogy az ambiciózus új francia elnök a *rupture*-t, a szakítást választotta kampánya jelszavául. A francia külpolitika főbb irányvonalai gyakorlatilag Charles de Gaulle óta változatlanok voltak, így a merész tervek nagy várakozással párosultak. Akár baloldali, akár jobboldali elnöke volt az országnak, a gaulle-ista külpolitika alapvető jellemvonásaitól nem tudott elrugaszkodni. Franciaországban ugyanis a gaulle-izmus az a rendszer, amely mértékül szolgál minden egyes elnöknek, és amely alapján az elnökök külpolitikai tényked̄ését megítélik. Így a korábbi tapasztalatok alapján, aki szembe próbál menni a gaulle-izmussal, az szükségszerűen bukásra van ítélve.

Úgy gondolom, Nicolas Sarkozy komolyan vette a szakítást. Ezt bizonyította a belpolitikai háttér megteremtése érdekében tett lépése, hogy az ellenzékből is delegált kormánytagokat, és ezt bizonyította az a kezdeti aktivitás is, ahogy elnökké választása után munkához látott. Egy új Franciaországot álmodott meg, ugyanakkor a realitások visszakényszerítették a földre. Véleményem szerint ennek fő oka az, hogy a kampányban hangoztatott *rupture*-t nem tudta igazi tartalommal feltölteni. Dolgozatomban azt a kérdést vizsgáltam, hogy mennyiben jelent Franciaország külpolitikájában valódi szakítást a Sarkozy által megfogalmazott *rupture*, avagy letér-e az ország a De Gaulle által kijelölt útról? A kapott eredmények tükrében azt hiszem, kijelenthetem, hogy Franciaország külpolitikájában nem szakít az azt az elmúlt fél évszázadban meghatározó gaulle-ista hagyományokkal. Vizsgálódásom négy térségre terjedt ki, négy olyan térségre, amely a francia külpolitika számára különös fontossággal bír. A következőkben az ezek kapcsán kapott eredményeket igyekszem összefoglalni.

Első összehasonlító szempontom Európa volt, ahol bebizonyosodott, hogy Sarkozy ugyanazt a francia külpolitikát folytatja, mint elődei, azt a politikát, amely Franciaország hatalmi megsokszorozásának eszközét látják az Unióban. Abban az Európai Unióban, amelyben Sarkozy is megkerülhetetlen szerepet szán Franciaországnak. A francia külpolitikai célok érdekében Franciaországnak szüksége van egy erős és egységes Európai Unióra. Viszont a bipoláris rendszer felbomlása következtében Európában a hatalmi viszonyok átalakultak. Németország túlzott megerősödése nyilvánvalóan ellenkezik a francia érdekekkel, így Európa kapcsán megvizsgáltam, lehet-e a francia-német kapcsolatnak más alternatívája, milyen lehetséges szövetségesekre számíthat Sarkozy, ha Németország ellensúlyozására törekszik. Bár a kelet-közép európai térség felé véleményem szerint mindenképpen szükséges a francia külpolitikai nyitás, az újonnan csatlakozó országok nyilvánvalóan kisebb súlyt képviselnek a nemzetközi politikai életben, mint Németország.

Oroszország esetében úgy láttam, hogy elsősorban rövid távú szövetségek kialakítására alkalmas. Így jutottam arra a következtetésre, hogy az Európai Unió motorját képező francia-német tandemnek nincs más alternatívája, és mivel ezzel Nicolas Sarkozy is tisztában van, nem számíthatunk az eddigi Európa-politika megváltozására. Az önálló francia külpolitika szempontjából Sarkozy számára nagyszerű lehetőség volt a francia soros elnökség, amely segítségével vezető szerepet töltött be az orosz-grúz konfliktus megoldása során. Sarkozy diplomáciai közvetítése nagyban hozzájárult a konfliktus lezárásához, Franciaország a soros elnökség nyomán pedig régen nem látott fontos szerepben tűnt fel a világpolitika színpadán, és bár Sarkozy hivatalosan az Európai Uniót képviselte, a közvélemény a francia elnök tevékenységét a független francia külpolitika megnyilvánulásaként érzékelte. A Sarkozy vezette Franciaország európai céljai tehát változatlanok maradtak, az elnök dinamizmusa azonban a célok mellé eredményeket is tudott állítani.

Másodjára Franciaország arab világhoz fűződő viszonyát vizsgáltam meg. Bár Izraellel kapcsolatos megnyilatkozásai másra engedtek következtetni, azt hiszem bebizonyosodott, hogy Franciaország továbbra is az arab világgal való jó kapcsolat fenntartását tartja szem előtt. Izrael annak az újfajta francia külpolitikai hangvételnek az egyik példája, amely megpróbálja feledtetni a Chirac elnök alatt kialakult ellentéteket Franciaország, illetve az Egyesült Államok, és annak szövetségesei között. A hangvétel finomítása mellett Sarkozy szem előtt tartja, hogy Franciaország elsődleges érdeke a térségben az arab államokkal való harmonikus kapcsolat fenntartása. Úgy látom, az arab világban a francia kéz sok esetben tovább ér, mint az amerikai, és továbbra is jelentős francia diplomáciai tevékenységre számíthatunk a térségben. Szíria, vagy éppen a Mediterrán Unió kapcsán láthattuk, hogy a független francia külpolitika továbbra is él az arab világban. A közeljövőben Franciaországra fontos szerep várhat a Közel-Keleti válság megoldása, vagy az Iránnal annak nukleáris fejlesztéseiről folytatandó tárgyalások során. A francia külpolitikának tehát megvan a lehetősége, hogy a közeljövőben két olyan ügyben játsszon fontos közvetítő szerepet, amely az egész világra kihatással van. Láthattuk, hogy Franciaországot mind az arab világhoz, mind pedig Izraelhez magas fokú gazdasági kapcsolatai is kötik. A nukleáris diplomácia területén megmutatkozó eredmények arra engednek következtetni, hogy ezek a kapcsolatok a közeljövőben csak erősödni fognak.

Ezt követően tértem át az Egyesült Államokra, amely jó példa lehetett volna annak érzékeltetésére, hogy Sarkozy külpolitikájában szakításról beszélünk. Azonban a kutatás megcáfolni látszik ezt az elképzelést. A francia-amerikai kapcsolatok változásában úgy vélem sokkal nagyobb szerepe van a nemzetközi környezet változásának, mint Nicolas Sarkozynek. Nem tagadhatjuk le, hogy Sarkozy egyértelműen nyitott az Egyesült Államok felé. George W. Bush elnöksége alatt a közeledésben elsősorban az játszott szerepet, hogy az elszigetelődött amerikai elnök örömmel vette a francia közeledést, hiszen viszonya korábban valamennyi európai vezetővel megromlott. Barack Obama külpolitikájának súlypontja pedig egyelőre olyan területekre tevődik, amelyek nem érintik közvetlenül a francia érdekeket. Sarkozy gaulle-izmussal való szakítására az Egyesült Államokkal kapcsolatban a NATO-ba való visszaintegrálódást szokták felhozni példaként, de láthattuk, hogy a folyamat már a neogaulle-ista Jacques Chirac alatt megindult, és a csatlakozás inkább volt egy szimbolikus lépés, mint komolyabb következményekkel járó politikai döntés. Emellett arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy Nicolas Sarkozy Amerika-barátságának hátterében az a szándék áll, hogy az amerikai szövetséggel erősebbé, nemzetközileg „súlyosabbá” tegye Franciaországot. Chirac-kal ellentétben Sarkozy elismeri az Egyesült Államok vezető gazdasági,

politikai, és katonai erejét, és nem az amerikaiak ellensúlyozására törekszik, hanem az amerikai erőt próbálja kiegészíteni Franciaországgal.

A negyedik fejezetben végül Franciaország, és Fekete-Afrika viszonyát vizsgáltam meg. Ahogy az eddigi három fejezetben, Fekete-Afrika kapcsán is arra a következtetésre jutottam, hogy Nicolas Sarkozy ezúttal sem szakít a gaulle-ista külpolitikával, csak a módszerei mások, ezt pedig a nemzetközi környezet változása okozza. Az Egyesült Államok, és Kína megjelenése arra készteti Sarkozyt, hogy a francia külpolitikai célok elérése érdekében a francia külpolitikát európai keretek közé helyezze. Úgy tűnik tehát, hogy az Európai Unió a francia hatalom megsokszorozása után Fekete-Afrika kapcsán is a francia célok elérésének eszközeként szolgál. Láthattuk, hogy a célok, a francia Afrika-politika három pillére továbbra is stabilan áll. Sem a gazdasági, sem a személyes kapcsolatoknak nincs kisebb jelentősége Nicolas Sarkozy elnöksége alatt. A katonai intervencióra is láthattunk példát. Franciaország Afrika-politikájára tehát minden szinten a kontinuitás a jellemző.

Összefoglalva melyek tehát azok a tényezők, amelyek miatt sokaknak úgy tűnhet, Sarkozy szakít a gaulle-ista külpolitikával. Mindenekelőtt úgy érzem, hogy ebben szerepe van magának a kijelentésnek, ugyanis a közvélemény, és a média a *rupture* bejelentése óta keresi az erre utaló jeleket, és felnagyítja az ezt alátámasztó eseményeket úgy, hogy az ezekhez vezető tényleges okokat figyelmen kívül hagyja.

Szintén megtévesztő lehet Nicolas Sarkozy személyisége, és az elnök megnyilatkozásai. Sarkozy szemben Chirac nyugalmával egy szikrázó, állandóan a középpontban lévő politikus. Amit, és ahogyan mond, az nyomot hagy az emberekben. Láthattuk, hogy Chirac ugyanúgy ellenezte Irán nukleáris fegyverkezését, mint Sarkozy, Sarkozy azonban ezt sokkal határozottabban, sokkal súlyosabb szavakkal tette. Ugyanezt láthattuk Izrael esetében is, ahol a kapcsolatok mindig is szorosak voltak, Sarkozy mégis jobban hangsúlyozza a francia-izraeli barátságot. Franciaország NATO-ba való visszavezetésének szintén sokkal nagyobb volt a visszhangja, mint a tényleges jelentősége.

Szintén nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a nemzetközi környezet természetszerűleg más, mint például Chirac idején volt. Erre láthattunk jó példát az Egyesült Államok vizsgálatakor, ahol az elsődleges amerikai külpolitikai érdekek nem korlátozzák olyan mértékben a francia külpolitikát, mint azt a Chirac-Bush kettős idején tapasztalhattuk. Ez lehetőséget biztosít Sarkozy számára, hogy egy atlantistább külpolitikát folytasson, amely nyilvánvalóan úgy tűnik, szakítást jelent a múlttal, és a de gaulle-i eszmével. Ettől függetlenül a francia külpolitikának továbbra is meghatározója, hogy az Egyesült Államokkal szemben megfelelő távolságot tartson. Azonban jelenleg nem tudok olyan területet említeni, ahol a francia, és az amerikai külpolitika ne egészíthetné ki egymást.

Ugyancsak felerősítette a *rupture* bekövetkeztének érzését az a tényező, hogy Franciaország Chirac elnöksége végén népszerűsége mélypontján volt az angolszász világban. A Franciaországhoz kapcsolt sztereotípiákhoz képest, amelyek egy kompromisszumképtelen, öncélú politikát folytató országnak állították be, meglehetősen nagy változásnak tűnik Nicolas Sarkozy új hangvételű külpolitikája. Chirac elnökségéről azt hiszem, a legtöbbünk emlékezetében az iraki háború elutasítása marad meg. Chirac azon törekvései, amelyek elnöki ciklusának utolsó két-három évében megpróbálták közelebb vinni a francia külpolitikát az amerikaihoz, már a feledés homályába kerültek. A kép tehát csalóka, Sarkozy külpolitikáját, nem az iraki nemhez kell viszonyítanunk., hanem Chirac, és a többi gaulle-ista elnök egész tevékenységéhez.

Nyugodtan kijelenthetem tehát, hogy továbbra sincs szakítás a francia külpolitikában a gaulle-ista iránnyal. Sarkozy bár megváltoztathatja a napi politikát, azonban hosszú távon kénytelen figyelembe venni a gaulle-izmus alapvető értékeit. Ismét bebizonyosodott, hogy Franciaországot, és a francia emberek gondolkodását nem lehet alapjaiban megváltoztatni. Láthattuk, hogy bár Nicolas Sarkozy a lényegi dolgokkal nem szakít, viszont retorikájával, és hiperaktivizmusával mindenképpen valami újat hozott Franciaország életébe. Az újdonság érzésének elmúltával a franciák azonban nagyon hamar visszanyerik alapvetően kritikus beállítottságukat. Ezt bizonyítandó, a nép a közelmúltban üzent az elnöknek, az áprilisban megtartott regionális választásokon a baloldal legyőzte Sarkozy pártját, az UMP-t.[43] A jelenlegi erőviszonyokat szemlélve úgy tűnik, a történelem ezúttal is ismétli önmagát. 1978 és 2007 között a franciák ugyanis mindig azon párt ellen szavaztak, amelyet négy évvel azelőtt hatalomra segítettek. Hiába volt tehát a kezdeti elképesztő népszerűség, és lendület, úgy tűnik Nicolas Sarkozynek is tudomásul kell venni, hogy politikája megbukik. Ennek legfőbb oka érzésem szerint az, hogy Franciaországot ő sem képes visszavezetni a franciák szerint őt megillető helyre. Népszerűségvesztéséhez ezen kívül nyilvánvalóan az is hozzájárult, hogy az utóbbi időben többet szerepelt magánélete miatt a címlapokon, mint politikai tettei okán. Úgy érzem, a franciák picit belefáradtak Sarkozybe, az elnök hiperaktivitása sok volt az egyszerű népnek. Sokak szerint jobban tenné, ha nem akarna a politika minden területén aktívnak mutatkozni, és hosszabb távon odaállna egyes ügyek mögé, melyekben aztán tartós eredményeket mutathat fel.

Franciaország, és a gaulle-ista külpolitikai irányzat tehát úgy tűnik a jövőben is elválaszthatatlan egymástól. Ezzel a gyakorlattal még Nicolas Sarkozy sem tudott szakítani.

[43] Az első forduló eredményei szerint az ellenzéki Szocialista Párt 29,48%-ot, a kormánypárti Népi Mozgalom Uniója 26,18%-ot kapott, a harmadik helyen a Zöldek végeztek 12,47%-kal. A választásokon a jobboldali pártok összesen a szavazatok 38,93%-át tudták begyűjteni.

Irodalomjegyzék

HIVATKOZOTT IRODALOM

1. KÖNYVEK, MONOGRÁFIÁK

CSIZMADIA SÁNDOR [1997]: FRANCIAORSZÁG: A „NAGY NEMZET" AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓBAN. IN: KISS J. LÁSZLÓ (SZERK.): KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK – NEMZETI POLITIKÁK. BKE NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK TANSZÉK. BUDAPEST.

GAMBOTTI, CHRISTIAN [2007]: NICOLAS SARKOZY: ÁLLAMFÉRFI SZÜLETIK. ATHENAEUM KIADÓ. BUDAPEST.

SARKOZY, NICOLAS [2006]: VALLOMÁSOK. SZÁZADVÉG KIADÓ. BUDAPEST.

VINCZE HAJNALKA [2005]: FRANCIAORSZÁG: A NAGYHATALMI ILLÚZIÓKTÓL AZ AMBÍCIÓK EURÓPAIZÁLÁSÁIG. IN: NEMZETI IDENTITÁS ÉS KÜLPOLITIKA AZ EURO-ATLANTI TÉRSÉGBEN. TELEKI LÁSZLÓ ALAPÍTVÁNY. BUDAPEST.

2. TANULMÁNYOK, FOLYÓIRATOK

BÁRÁNY PÉTER [2001]: AZ EURÓPAI UNIÓ FRANCIA ELNÖKSÉGE. KÜLPOLITIKA. 1. SZÁM.

CHARILLON, FRÉDÉRIC [2002]: PEUT-IL ENCORE Y AVOIR UNE POLITIQUE ÉTRANGÈRE FRANÇAISE? POLITIQUE ÉTRANGÈRE. 4. SZÁM.

GAZDAG FERENC [2007]: FRANCIAORSZÁG ÉS AZ IRAKI KONFLIKTUS. KÜLÜGYI SZEMLE, 2-3. SZÁM.

GOMART, THOMAS [2007]: LA POLITIQUE RUSSE DE LA FRANCE: FIN DE CYCLE? POLITIQUE ÉTRANGÈRE. 1. SZÁM.

HOLM, ULLA [2006]: SARKOZYSM: NEW EUROPEAN AND FOREIGN POLICY INTO OLD FRENCH BOTTLES. DIIS WORKING PAPER.

LÁZÁR GERGELY [2007]: FRANCIAORSZÁG GEOPOLITIKAI TÖREKVÉSEI A POSZTBIPOLÁRIS KORBAN. KÜLÜGYI SZEMLE. 4. SZÁM.

LOPPERT CSABA [2007]: A SARKOZY-KOKTÉL. VALÓSÁG, 6. SZÁM.

MAGYARICS TAMÁS [2009]: FOLYAMATOSSÁG ÉS MEGSZAKÍTOTTSÁG AZ OBAMA-ADMINISZTRÁCIÓ BEL-, ÉS KÜLPOLITIKÁJÁBAN. MKI-TANULMÁNYOK. MAGYAR KÜLÜGYI INTÉZET. BUDAPEST.

MAILLARD, DOMINIQUE-LAVERGNE, RICHARD [2006]: LES ORIENTATIONS DE LA POLITIQUE ÉNERGÉTIQUE FRANÇAISE. REGARDS SUR L'ACTUALITÉ. 318. SZÁM. 5-17. OLDAL

PÁLL ZOLTÁN [2008]: SARKOZY LENDÜLETBEN, PÁRIZS IZMOSODIK. 168 ÓRA.

ROUBINSKI, YOURI [2003]: L'ÉLARGISSEMENT DE L'UNION EUROPÉENNE ET LA RUSSIE. GÉOPOLITIQUE. 84. SZÁM.

SAINT-PROT, CHARLES [2006]: LA POLITIQUE ARABE DE LA FRANCE. ÉTUDES GÉOPOLITIQUES. 6. SZÁM.

STEINGART GABRIELLA [2010]: SARKOZY, ÉS A FRANCIA „NUKLEÁRIS ENERGIA-DIPLOMÁCIA". BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE.

SZŰCS ANITA [2006]: AZ „EXCEPTION FRANÇAISE" ERODÁLÓDÁSA ÉS A MEGVÁLTOZOTT FRANCIA NAGYHATALMISÁG. FRANCIAORSZÁG KETTŐS VÁLSÁGA. PH.D. ÉRTEKEZÉS. BUDAPEST.

TÜRKE ANDRÁS ISTVÁN [2009]: DE GAULLE-TÓL SARKOZYIG: FRANCIAORSZÁG ÉS A NATO VISZONYA (1966-2009). KÜLÜGYI SZEMLE.

TÜRKE ANDRÁS ISTVÁN [2009]: FRANCIAORSZÁG REINTEGRÁCIÓJA A NATO KATONAI STRUKTÚRÁJÁBA. KITEKINTŐ.

TÜRKE ANDRÁS ISTVÁN [2008]: „BILAN": A SARKOZY-FÉLE ÚJ FRANCIA KÜL-, ÉS BIZTONSÁGPOLITIKA IRÁNYVONALAI. MKI-TANULMÁNYOK. MAGYAR KÜLÜGYI INTÉZET. BUDAPEST. T-2008/21.

VAN HERPEN, MARCEL H. [2010]: THE FOREIGN POLICY OF NICOLAS SARKOZY. CICERO FOUNDATION GREAT DEBATE PAPER. 1. SZÁM.

VARGA TAMÁS [2009]: A FRANCIA KÜLPOLITIKA TÉRVESZTÉSE A HIDEGHÁBORÚ UTÁNI NEMZETKÖZI RENDSZERBEN. GROTIUS.

3. INTERNETES FORRÁSOK

http://bbc.co.uk
http://people-press.org
www.ambafrance.org
www.brookings.edu
www.destatis.de
www.elysee.fr
www.epc.eu
www.euvonal.eu
www.insee.fr
www.kitekinto.hu
www.lemonde.fr
www.monde-diplomatique.fr
www.newstatesman.com
www.nfgm.gov.hu

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. KÖNYVEK, MONOGRÁFIÁK

BOKORNÉ SZEGŐ HANNA [2003]: NEMZETKÖZI JOG. AULA KIADÓ. BUDAPEST.

GAZDAG FERENC [2005]: EURÓPAI INTEGRÁCIÓ ÉS KÜLPOLITIKA. OSIRIS KIADÓ. BUDAPEST.

GAZDAG FERENC [1996]: FRANCIAORSZÁG TÖRTÉNETE, 1945-1995. ZRÍNYI KIADÓ. BUDAPEST.

SZEMLÉR TAMÁS [2005]: FRANCIAORSZÁG: AZ INTEGRÁCIÓ ÁLTAL MEGŐRZÖTT NAGYHTALOM. IN: KISS J. LÁSZLÓ (SZERK.): A HUSZONÖTÖK EURÓPÁI. OSIRIS KIADÓ. BUDAPEST.

SZEMLÉR TAMÁS [1996]: FRANCIAORSZÁG: EURÓPA-POLITIKA A NEMZETI ÉRDEK SZOLGÁLATÁBAN. IN: KISS J. LÁSZLÓ (SZERK.): A TIZENÖTÖK EURÓPÁI – KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK, NEMZETI POLITIKÁK. OSIRIS KIADÓ. BUDAPEST.

2. TANULMÁNYOK, FOLYÓIRATOK

BÁRÁNY PÉTER [2001]: AZ EURÓPAI UNIÓ FRANCIA ELNÖKSÉGE. KÜLPOLITIKA. 1. SZÁM.

BARTALOS ÉVA [2008]: SZÍRIAI-FRANCIA KAPCSOLATOK SARKOZY KÜLPOLITIKÁJA KAPCSÁN. BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE.

DAVID, DOMINIQUE [2008]: FRANCE-OTAN: LA DERNIERE MARCHE. POLITIQUE ÉTRANGÈRE. 2. SZÁM.

GORDON, PHILIP [2007]: THE HYPERPRESIDENT. THE AMERICAN INTEREST MAGAZINE.

HERSHCO, TSILLA [2008]: FRANCE, THE EUROPEAN UNION AND THE MIDDLE-EAST IN THE SARKOZY ERA. PERSPECTIVES PAPER. 39. SZÁM.

HÍZ HENRIETTA [2004]: NÉMETORSZÁG ÉS FRANCIAORSZÁG ÉRDEKEI AZ EURÓPAI UNIÓ KELETI BŐVÍTÉSÉBEN. EU WORKING PAPERS. 3. SZÁM.

LUKÁCS ANDRÁS [2008]: BŐVÜLŐ UNIÓ. HETEK. 12. SZÁM.

MAGYARICS TAMÁS [2010]: AZ AMERIKAI KÜLPOLITIKAI ÖNKÉP, ÉS A HIDEHÁBORÚ LOGIKÁJA. MKI-TANULMÁNYOK. MAGYAR KÜLÜGYI INTÉZET. BUDAPEST.

SCHREIBER, THOMAS [2001]: A FRANCIA KÜLPOLITIKA ÉS KELET-EURÓPA. KÜLPOLITIKA. 1. SZÁM.

VAISSE, JUSTIN [2008]: A GAULLIST BY ANY OTHER NAME. SURVIVAL. 3. SZÁM.

VAISSE, JUSTIN [2007]: SLAMMING THE SUBLIME-PORTE? BROOKINGS INSTITUTION.

VAISSE, JUSTIN [2003]: AMERICAN FRANCOPHOBIA TAKES A NEW TURN. BROOKINGS INSTITUTION.

VAISSE, JUSTIN [2003]: THE FUTURE OF TRANSATLANTIC RELATIONS: A VIEW FROM EUROPE. BROOKINGS INSTITUTION.

VAN HERPEN, MARCEL H. [2008]: I SAY NATO, YOU SAY NO NATO. THE NATIONAL INTEREST. 95. SZÁM.

VAN HERPEN, MARCEL H. [2004]: CHIRAC'S GAULLISM. THE ROMANIAN JOURNAL OF EUROPEAN AFFAIRS. 1. SZÁM.

VINCZE HAJNALKA [2002]: FRANCIAORSZÁG ÉS AZ EU KELETI BŐVÍTÉSE – AVAGY A TEMPLOM ÖRZŐJÉNEK DILEMMÁI. EURÓPA 2002. 4. SZÁM.

3. INTERNETES FORRÁSOK

http://liberation.fr

www.ladocumentationfrancaise.fr
www.lefigaro.fr
www.leparisien.fr
www.worldpoliticsreview.com

Melléklet

1. TÁBLÁZAT: FRANCIAORSZÁG IMPORT-, ÉS EXPORTADATAI

2008-BAN (millárd euróban)

ORSZÁG	EXPORT	%	IMPORT	%	KÜLÖNBSÉG
Ausztria	3,7	**0,91%**	4,1	**0,87%**	-0,4
Belgium	31,2	**7,68%**	40,9	**8,55%**	-9,7
Bulgária	0,7	**0,17%**	0,6	**0,12%**	0,1
Ciprus	0,3	**0,08%**	0,0	**0,01%**	0,3
Csehország	3,4	**0,83%**	4,7	**0,99%**	-1,4
Dánia	2,9	**0,70%**	2,8	**0,58%**	0,1
Egyesült Királyság	32,0	**7,89%**	23,1	**4,84%**	8,9
Észtország	0,3	**0,06%**	0,2	**0,03%**	0,1
Finnország	1,9	**0,47%**	2,7	**0,57%**	-0,8
Görögország	3,7	**0,92%**	0,7	**0,14%**	3,1
Hollandia	17,1	**4,20%**	19,5	**4,07%**	-2,4
Írország	2,7	**0,67%**	6,2	**1,30%**	-3,5
Lengyelország	6,8	**1,67%**	6,6	**1,37%**	0,2
Lettország	0,2	**0,06%**	0,2	**0,04%**	0,1
Litvánia	0,5	**0,12%**	1,1	**0,23%**	-0,6
Luxemburg	2,0	**0,50%**	1,9	**0,40%**	0,1
Magyarország	2,8	**0,69%**	3,4	**0,71%**	-0,6
Málta	0,5	**0,13%**	0,3	**0,07%**	0,2
Németország	59,5	**14,65%**	78,4	**16,40%**	-18,9
Olaszország	35,9	**8,85%**	39,2	**8,20%**	-3,3
Portugália	5,2	**1,27%**	4,1	**0,87%**	1,0
Románia	2,7	**0,67%**	2,3	**0,47%**	0,5
Spanyolország	34,2	**8,43%**	31,1	**6,51%**	3,1
Svédország	5,5	**1,36%**	6,4	**1,33%**	-0,9
Szlovákia	2,1	**0,51%**	2,6	**0,54%**	-0,5
Szlovénia	1,2	**0,29%**	1,2	**0,26%**	-0,1

A 12 új tagállam	**21,4**	**5,28%**	**23,2**	**4,86%**	**-1,8**
EU27	**259,0**	**63,77%**	**284,2**	**59,48%**	**-25,3**
Norvégia	1,7	**0,41%**	8,4	**1,76%**	-6,7
Oroszország	7,0	**1,73%**	13,7	**2,86%**	-6,7
Svájc	12,1	**2,97%**	10,6	**2,22%**	1,5
Törökország	5,7	**1,41%**	5,3	**1,12%**	0,4
Egyéb európai országok	3,8	**0,95%**	5,9	**1,24%**	-2,1
Európa	**289,3**	**71,23%**	**328,2**	**68,68%**	**-38,9**
Afrika	**25,2**	**6,21%**	**27,3**	**5,72%**	**-2,1**
amelyből:		**0,00%**		**0,00%**	
Algéria	*5,5*	**1,36%**	*4,8*	**1,01%**	*0,7*
Dél-Afrikai Köztársaság	*1,6*	**0,40%**	*1,2*	**0,25%**	*0,4*
Marokkó	*4,3*	**1,05%**	*2,9*	**0,60%**	*1,4*
Tunézia	*3,3*	**0,81%**	*3,8*	**0,79%**	*-0,5*
Amerika	**37,8**	**9,31%**	**38,9**	**8,14%**	**-1,1**
amelyből:		**0,00%**		**0,00%**	
Argentína	*1,0*	**0,23%**	*0,9*	**0,18%**	*0,1*
Brazília	*3,5*	**0,87%**	*4,0*	**0,83%**	*-0,5*
Egyesült Államok	*23,9*	**5,87%**	*26,4*	**5,52%**	*-2,5*
Kanada	*2,8*	**0,70%**	*2,7*	**0,57%**	*0,1*
Közel-, és Közép-Kelet	**13,0**	**3,20%**	**12,0**	**2,51%**	**1,0**
amelyből:		**0,00%**		**0,00%**	
Egyesült Arab Emirátusok	*3,5*	**0,87%**	*1,0*	**0,20%**	*2,6*
Irán	*1,8*	**0,45%**	*2,4*	**0,50%**	*-0,6*
Izrael	*1,3*	**0,32%**	*1,0*	**0,21%**	*0,3*
Szaúd-Arábia	*2,3*	**0,56%**	*3,8*	**0,80%**	*-1,5*
Ázsia	**38,4**	**9,45%**	**64,9**	**13,58%**	**-26,6**
amelyből:		**0,00%**		**0,00%**	
Ausztrália	3,4	**0,83%**	1,5	**0,30%**	1,9
Hong-Kong	2,6	**0,63%**	0,6	**0,12%**	2,0
India	3,4	**0,83%**	3,5	**0,73%**	-0,1
Indonézia	0,6	**0,15%**	1,4	**0,30%**	-0,8
Japán	5,6	**1,38%**	9,5	**2,00%**	-3,9
Kína	9,0	**2,22%**	31,6	**6,62%**	-22,6
Koreai Köztársaság	3,0	**0,74%**	3,9	**0,82%**	-0,9
Tajvan	1,3	**0,31%**	2,6	**0,55%**	-1,4
Thaiföld	1,0	**0,25%**	1,9	**0,40%**	-0,9
Világ többi része	**2,4**	**0,59%**	**6,5**	**1,36%**	**-4,1**
ÖSSZESEN	**406,1**	**100,00%**	**477,9**	**100,00%**	**-71,8**

forrás: www.insee.fr

2. TÁBLÁZAT: FRANCIAORSZÁG NYERSOLAJ IMPORTJA 2005-2008.

Millió tonnában

Térségek	**2005**	**%**	**2006**	**%**	**2007**	**%**	**2008**	**%**
Afrika	19 047	**22,51%**	17 058	**20,77%**	18 188	**22,41%**	24 486	**29,32%**
amelyből:								
Nigéria	*2 848*	3,37%	*4 047*	4,93%	*2 219*	2,73%	*4 376*	5,24%
Algéria	*5 360*	6,33%	*3 492*	4,25%	*2 128*	2,62%	*3 731*	4,47%
Líbia	*4 498*	5,32%	*4 200*	5,11%	*5 194*	6,40%	*7 083*	8,48%
Gabon/Kongó	*798*	0,94%	*741*	0,90%	*1 060*	1,31%	*1 207*	1,45%
Európa	19 645	**23,22%**	20 068	**24,43%**	23 795	**29,32%**	23 331	**27,94%**
Közel-Kelet	22 361	**26,43%**	22 775	**27,73%**	20 457	**25,21%**	18 390	**22,02%**
amelyből:								
Szaúd-Arábia	*10 312*	12,19%	*8 682*	10,57%	*6 860*	8,45%	*7 499*	8,98%
Irán	*6 857*	8,10%	*6 729*	8,19%	*6 586*	8,12%	*4 490*	5,38%
Irak	*1 441*	1,70%	*3 526*	4,29%	*2 954*	3,64%	*2 939*	3,52%
Kuvait	*2 413*	2,85%	*1 573*	1,92%	*1 729*	2,13%	*1 565*	1,87%
Szíria	*1 218*	1,44%	*869*	1,06%	*1 216*	1,50%	*1 386*	1,66%
Északi-tenger	22 619	**26,73%**	20 405	**24,85%**	17 717	**21,83%**	16 401	**19,64%**
Egyéb országok	939	1,11%	1 823	2,22%	994	1,22%	892	1,07%
ÖSSZESEN	**84 611**	**100,00%**	**82 129**	**100,00%**	**81 151**	**100,00%**	**83 500**	**100,00%**

forrás: www.insee.fr

1. ÁBRA: AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKKAL SZEMNBENI ELLENÉRZÉS OKA (2003)

What's the Problem With the U.S.?

	Mostly Bush	America in general	Both (VOL)	DK/ Ref	
	%	%	%	%	
France	74	21	4	*	(N=301)
Germany	74	22	3	1	(N=266)
Indonesia	69	20	7	4	(N=798)
Italy	67	24	9	0	(N=190)
Morocco	66	14	18	2	(N=660)
Pakistan	62	31	2	5	(N=808)
Canada	60	32	6	2	(N=175)
Nigeria	60	22	18	*	(N=366)
Great Britain	59	31	8	3	(N=153)
Brazil	56	36	6	2	(N=608)
Australia	53	40	6	1	(N=190)
Turkey	52	33	12	3	(N=829)
Lebanon	51	32	16	1	(N=710)
Spain	50	37	12	2	(N=281)
Kuwait	44	42	8	6	(N=159)
Russia	43	32	15	10	(N=281)
Jordan	42	28	30	*	(N=988)
Israel	37	42	15	6	(N=304)
Palest. Auth.	31	32	36	1	(N=784)
South Korea	20	72	7	1	(N=262)

Based on those with an unfavorable opinion of the U.S.

forrás: http://people-press.org

2. ÁBRA: AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK MEGÍTÉLÉSÉNEK VÁLTOZÁSA FRANCIAORSZÁGBAN (2002-2009)

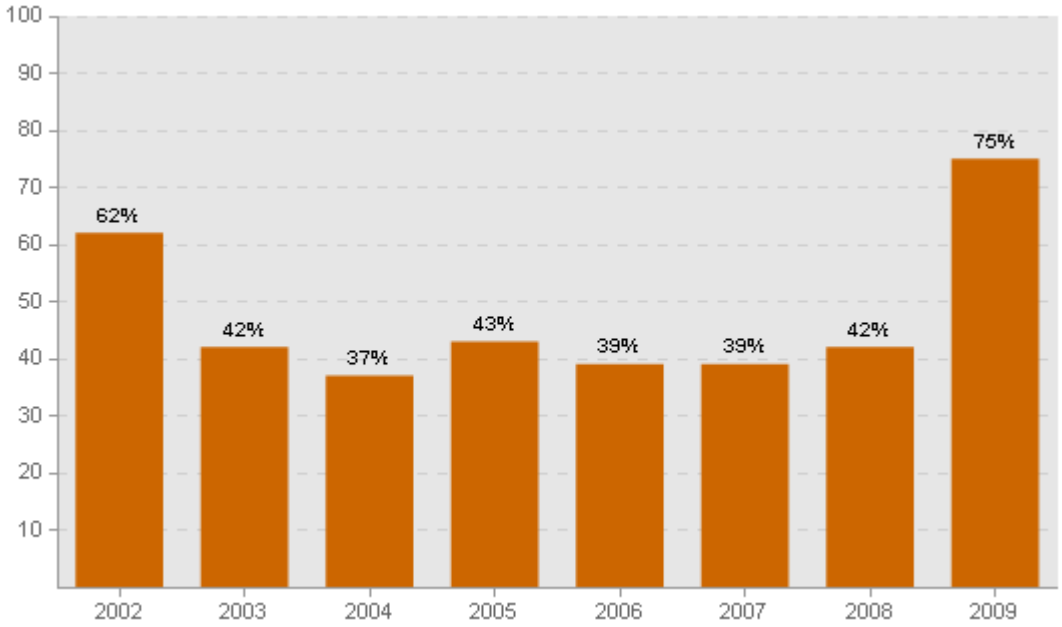

forrás: http://people-press.org

3. ÁBRA: AZ AMERIKAINAK MEGÍTÉLÉSÉNEK VÁLTOZÁSA FRANCIAORSZÁGBAN (2002-2009)

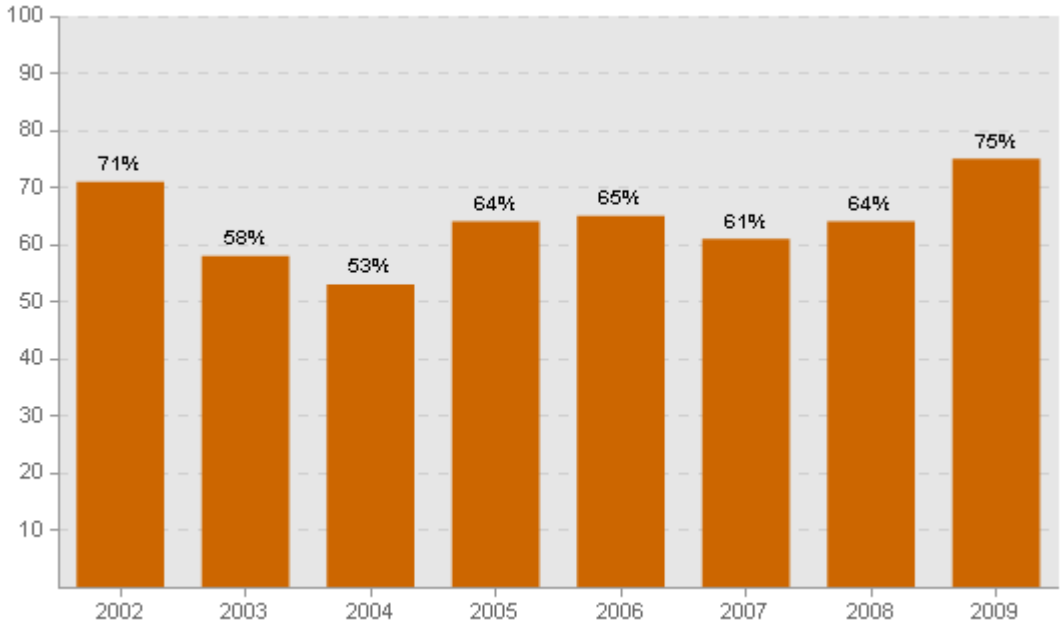

forrás: http://people-press.org

4. ÁBRA: AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ELNÖKÉNEK MEGÍTÉLÉSE FRANCIAORSZÁGBAN (2002-2009)

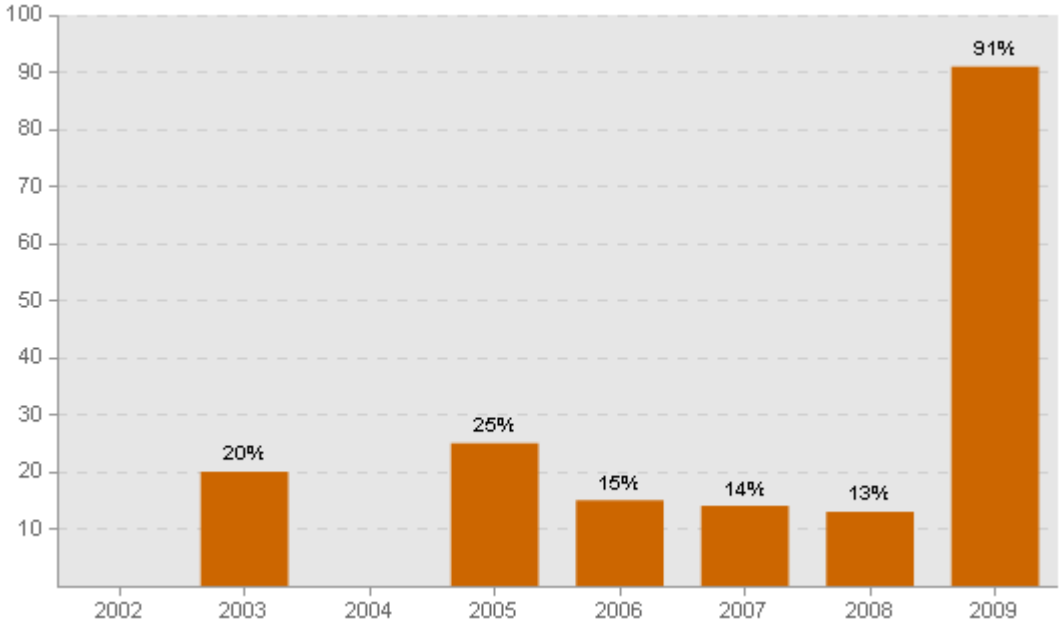

forrás: http://people-press.org

5. ÁBRA: AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK MEGÍTÉLÉSE A VILÁGBAN (2009)

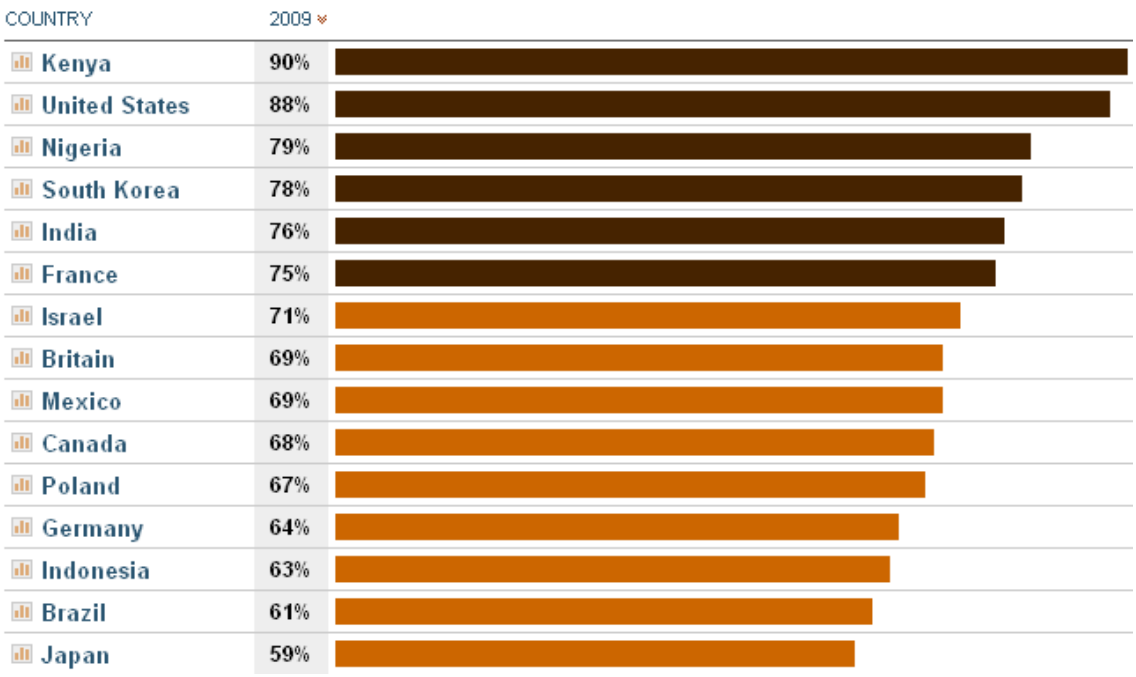

forrás: http://people-press.org

6. ÁBRA: A TÖRÖK EU-CSATLAKOZÁS TÁMOGATOTTSÁGA (2007)

"DO YOU THINK THAT TURKEY SHOULD BE INVITED TO JOIN THE EU?"

	Great Britain	**France**	Italy	Spain	Germany	United States
	%	%	%	%	%	%
Yes	23	**16**	31	26	21	32
No	**46**	**71**	**55**	**46**	**66**	13
Not Sure	31	**13**	14	28	13	55

forrás: http://www.harrisinteractive.com/harris_poll/index.asp?PID=775